

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

Katedra klasické filologie

Martina Šiklová

Klasická filologie – Italská filologie

**Bajka v pozdně římské sbírce Romulus
The Fable in the Late Roman Compendium Romulus**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a odborné literatury. Předložená práce obsahuje 81 287 znaků.

V Olomouci 5. srpna 2011

Děkuji Doc. PhDr. Luboru Kysučanovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl při tvorbě této práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Bajka jako literární žánr.....	7
1.1. Typologie bajky.....	7
2. Historický vývoj bajky.....	8
2.1. Bajka v antice.....	9
2.1.1. Aisópos.....	9
2.1.2. Démétrios z Faléru.....	10
2.1.3. Phaedrus.....	11
2.1.4. Valerius Babrios.....	12
2.1.5. Avianus.....	13
2.2. Bajka ve středověku a novověku.....	14
2.3. Česká bajka ve středověku.....	15
2.3.1. Bartoloměj Klaret z Chlumce.....	16
2.3.2. Konrád z Halberstadtu.....	16
2.3.3. Quadripartitus.....	17
2.3.4. Nová rada.....	17
2.4. Novočeská bajka.....	19
2.5. Moderní bajka.....	19
3. Romulus.....	20
4. Kniha první.....	21
4.1. Fabula prima de gallo et margarita.....	21
4.2. Fabula secunda de lupo et agno.....	21
4.3. Fabula tertia de mure, de rana et de milvo.....	22
4.4. Fabula quarta de cane et ove.....	23
4.5. Fabula quinta de cane et frusto carnis.....	24
4.6. Fabula sexta de leone, vacca, capra et ove.....	24
4.7. Fabula septima de fure, malo et sole.....	25
4.8. Fabula octava, de lupo et grue.....	26
4.9. Fabula nona de duobus canibus.....	27
4.10. Fabula decima de homine et serpente.....	28
4.11. Fabula undecima de asino et apro.....	28

4.12.	Fabula duodecima de duobus muribus.....	29
4.13.	Fabula tercia decima de aquila et vulpe.....	30
4.14.	Fabula quarta decima de aquila, testudine et corvo	31
4.15.	Fabula quinta decima de corvo et volpe	32
4.16.	Fabula sexta decima de leone apro, thauro et asino.....	33
4.17.	Fabula septima decima de asino et catella	34
4.18.	Fabula duodevicesima de leone et mure	35
4.19.	Fabula undevicesima de milvo infirmo et matre	36
4.20.	Fabula vicesima de hyrundine et cetris avibus	37
5.	Kniha druhá.....	38
5.1.	Prohemium	38
5.2.	Fabula prima de ranis et Jove	39
5.3.	Fabula secunda de columbis, milvo et accipitre.....	40
5.4.	Fabula tercia de fure et cane.....	41
5.5.	Fabula quarta de scrofa et lupo.....	42
5.6.	Fabula quinta de monte parturiente	42
5.7.	Fabula sexta de agno et cane	43
5.8.	Fabula septima de cano antiquo et eius domino.....	44
5.9.	Fabula octava de leporibus et ranis	45
5.10.	Fabula nona de lupo et edo	45
5.11.	Fabula decima de homine paupere et serpente	46
	Závěr	48
	Anotace.....	49
	Seznam literatury	50
	Primární literatura.....	50
	Sekundární literatura	50

Úvod

Cílem bakalářské diplomové práce na téma *Bajka v pozdně římské sbírce Romulus* je především překlad třiceti bajek ze sbírky Romulus, vydané v období mezi lety 350 – 500 anonymním autorem. Dále zpracovává bajku jako samostatný literární žánr, její vymezení v literatuře i v historii. V historickém kontextu jsme se zaměřili především na hlavní autory bajek v antice a českém středověku, kteří navazovali na Aisóповskou tradici zvířecí bajky. Antikou a středověkem jsme se zabývali v první řadě proto, že všichni zmínění antičtí autoři, stejně jako autor sbírky Romulus vycházeli z Aisóповých bajek a jejich dílo ovlivnilo převážnou většinu středověké fabulistické tvorby.

Dané téma jsme se rozhodli zpracovat, protože veškeré dosavadní prozaické překlady Aisóповských bajek jsou zastaralé a pro běžného čtenáře těžko stravitelné. Bajky jsou také základem české literatury, která z nich vycházela takřka po celý středověk, ať už v latinském nebo i českém zpracování. Bajky také pozitivně působí na lidskou morálku, vnímání dobra a zla a svojí jednoduchou stavbou jsou dostupné širokému okruhu čtenářů.

Výběr sbírky Romulus byl dán, jejím vlivem na českou středověkou fabulistiku, kde byla často využívána jako zdroj inspirace. Jelikož se nedochoval originál sbírky, šířil se pouze v prepisech, posloužilo nám jako primární pramen přepracování Hermanna Österleye Steinhövels *Äsop* z roku 1873. Překlad byl ztížen mnohými rozdíly mezi klasickou latinou a latinou 5. století, ve kterých nejsou rozdíly z lexikálního hlediska, ale gafická podoba se liší použitím stažených výrazů, což zřetelně ovlivňuje možný význam slov.

Při překladu jsme spolupracovali s dostupnými latinskočeskými a latinskopolskými slovníky. Sekundární literatura se odvíjí od současných teoretických poznatků literární vědy.

1. Bajka jako literární žánr

„Krátký smyšlený příběh alegorickou formou demonstrující morální pravidlo nebo jinou obecnou zkušenost.“¹

Základní funkce bajky je didaktická, radí jak se zachovat v různých situacích, udává mravní normy a životní hodnoty. Na rozdíl od přísloví a podobných žánrů je bajka útvar epický. Postavy v bajkách nejčastěji bývají antropomorfizovaná zvířata nesoucí typické povahové rysy člověka. Zvířata zde plní ustálené role a zastupují lidské vlastnosti, jako například hloupý osel, mírný beránek nebo zlý vlk. V některých bajkách se také vyskytují rostliny, předměty nebo lidské postavy. Ve své klasické podobě je bajka obvykle dvoudílná. První část je delší a vypráví samotný příběh, druhá kratší část obsahuje mravní ponaučení, vystihuje smysl bajky a považuje se za primární prvek. Rozděluje se na dva typy, častější epimythie: umístěna na začátku a méně častá promythie: situovaná na konci. Antitetická stavba bajky je bez expozice a má pouze jednu zápletku. Tuto antitezi dokazují dvě protikladné postavy a jejich dialogy, které se v mnoha bajkách vyskytují. Bajka se rozděluje na čtyři části: situaci, akci, protiakci a rozuzlení. Svým alegorickým vyjádřením se bajka odlišuje od exempla tj. mravoučných příkladů ze života, ty mají s bajkou mnoho společných rysů a ve středověké literatuře někdy téměř splývají. V převážné většině je bajka neosobní vyprávění autora, v moderním pojetí se ale může vyskytnout také subjektivní gesto, které se objevuje převážně v ironickém ladění fabulí. Z funkčního hlediska můžeme najít bajky didaktické (usměrňují jedince), politické (působící na společnost) a poetické (mají zábavnou funkci).²

1.1. Typologie bajky

V Karlovsko-Václavské době se tvoří rozdělení bajek do pěti typů, které uvádí Josef Tříška ve sbírce Předhusitské bajky.

¹ MOCNÁ, D., PETERKA, J. a kol.: Encyklopedie literárních žánrů. 1. Vydání. Paseka. 2004. ISBN 80-7185-669-X. s. 32

² MOCNÁ, D., PETERKA, J. a kol.: Encyklopedie literárních žánrů. 1. Vydání. Paseka. 2004. ISBN 80-7185-669-X. s.32-33

1. „**Bajkové fysiologie** obsahovaly vlastnosti a mravní alegorie (*proprietates, moralitates*) zvířat a ptáků. Sem patří Klaretův *Fysiologiář* s dochovaným oddílem o ptácích.
2. **Bajkové příklady** (*exempla, apologi, příkladné řeči, básně příkladné, peyspile*) jsou stručnější bajkové vzory, předlohy a příběhy, které sloužily literárním a kazatelským, konverzačním a fabulačním potřebám. Sbírkou *exempel* je například Klaretův *Exemplarius*.
3. **Bajkové dialogy** (*probleumata, questiones, certamina, contentiones, pohádky*) řešily podobně jako školské disputace různé otázky formou alegorických pří. Sem patří básnický rozhovor růže a filaky o přednosti obou květů.
4. **Bajkové tragédie** jsou dramatické bajky s tragickým závěrem. Jsou to bajky *O lišce a džbánu* a *O vráně a jestřábu*. Obě bajky končí tragicky – první smrtí lišky a druhá smrtí vrány.
5. **Bajkové rady** (*documenta, consilia*) jsou velké sbírky s mravoučnou tendencí *Quadrupartitus* a *Nová rada*. Mají funkci didaktickou. Bajky první knihy *Quadrupartitu* jsou vždy uvozeny mravoučnou sentencí. Moralizace jsou buď přímé, nebo ironické.“³

2. Historický vývoj bajky

Bajka je jedním z nejstarších žánrů orální slovesnosti. Podle obecného mínění se vznik její orální formy klade do období přelomu 7. a 6. století před naším letopočtem. Nejstarší zmínky však najdeme již v 18. stol. př. n. l. v babylonských a sumerských textech. Bajka se v ústním podání objevuje u všech národů a její další rozvoj byl určen kulturním vývojem daného národa. Velký význam měla bajka na Blízkém Východě, odkud se rozšířila do Indie a Řecka.

Psanou podobu však bajka získala přibližně na konci 4. stol. př. n. l. v díle *Logón Aisópeion synagógai* (Soubor Aisópových vyprávění) Démétria Falérského.⁴ Také ve Faidonu Platón uvádí, že Sokrates v době svého uvěznění, tedy asi v roce

³ TRÍŠKA, J.: *Předhusitské bajky*. Vyšehrad. Praha 1990. ISBN 80-7021-019-2. s. 14- 15.

⁴ BORECKÝ, B., Dostálová, R. a kol.: *Slovník řeckých spisovatelů*. Leda. Praha 2006. ISBN 80-7335-066-1. s. 70

399 př. n. l., zveršoval Asiópovy bajky („*A tak tedy jsem nejprve složil zpěv na toho boha, jehož byl v tu dobu svátek; a po uctění boha jsem si pomyslíl, že básník má, chce-li být básníkem, skládati vypravování vymyšlená a ne vzatá ze skutečnosti, proto jsem se dal do bájí Aisópových, které jsem měl v paměti a znal, a z těch jsem zbásnil ty, na které jsem nejprve přišel.*“⁵). Bajku také můžeme nalézt u dalších autorů jako je Hesiodos nebo Archilochos, dále také v historiografii u Hérodota a příležitostně u Aischyla, Sofokla, Euripida a mnoha dalších.⁶

Bajka se objevuje i v dalších civilizacích v podobné formě jako u Aisópa. Například egyptská bajka O údech a těle, biblická bajka O stromech a bodláku nebo nedávno odkrytá bajka na babylonských tabulkách. Z toho důvodu se někteří řečtí historikové zabývali myšlenkou, že bajka vznikla v Egyptě, Lybiji nebo v Lýdii.⁷

2.1. Bajka v antice

2.1.1. Aisópos

Aisópos byl prvním známým vypravěčem bajek, své bajky vyprávěl pouze ústně a je možné, že tyto bajky poznal na cestách po Orientu a vypravoval je po návratu do Řecka, kde měly dlouhou orální tradici. V písemné podobě byly vydány až ve 3. stol. př. n. l. ve sbírce Démetria Falérnského *Logón Aisópeion synagógai*.⁸

O samotné existenci Aisópa se vedly mnohé spory, avšak ani sami řečtí historikové, ani dnešní literární vědci o ní zpravidla nepochybují. Díky četným legendám o Aisópově životě, není možné zcela rozpoznat, které události jsou pravdivé. Hérodotos Aisópa uvádí jako fryžského otroka, žijícího za vlády egyptského faraona Amásia (asi 570- 525 př. n. l.), kdežto další zprávy kladou Aisópův otrocký původ do Thrákie spolu s náboženským myslitelem ze Sýru

⁵ PLATÓN: *Faidon*. svazek 11. Jan Laichter. Praha. 1935. s. 5-6

⁶ BARTOŠOVÁ, D.: *Bajka v antice*. In: Svět ezopských bajek. Svoboda. Praha 1976. ISBN 25-136-76. s. 9-11

⁷ CANFORA, L.: *Dějiny řecké literatury*. Koniash Latin Press. Praha 2004. ISBN 80-86791-10-6. s. 76-77

⁸ BORECKÝ, B., Dostálová, R. a kol.: *Slovník řeckých spisovatelů*. Leda. Praha 2006. ISBN 80-7335-066-1. s. 70

Ferekýdem (cca. 550 př. n. l.), všichni se ovšem shodují na Aisópově významu pro vývoj bajky 1. poloviny 1. tisíciletí.

Toto období bylo naplněné konflikty mezi aristokracií a širokými vrstvami obyvatel, které se odrážely v každém odvětví řeckého života, kde se bajka nejvíce uplatnila díky svému svědectví o útlaku společnosti. Po vítězství lidu ztratila bajka svojí bojovou roli a její význam poklesl. Bajka získala silnou roli ve školách, kde sloužila k výuce jako pramen lidové moudrosti a vhodný text pro primární studium jazyka.

V myšlenkovém pojetí Aisópových bajek se často projevují praktické a individuální životní názory spojené s pesimismem. Prozaické soubory Aisópových bajek byly nejčastěji psány v hovorové řečtině 1. – 2. stol. př. n. l.⁹ Aisópovské bajky se dále šíří v prepisech mnoha autorů od antiky až po moderní dobu a jejich mravní ponaučení ovlivňuje život všech generací.

2.1.2. Démétrios z Faléru

Prvním z autorů psané podoby Aisópových bajek byl řecký politik a peripatetický filozof nízkého původu Démétrios z Faléru, narozený kolem roku 283 př. n. l. ve Faléru. Navštěvoval Atistotelovy přednášky a roku 319 př. n. l. se stává správcem Athén.¹⁰ Jeho vládu Cicero velebil, ale Phaedrus ji označoval jako krutovládu. V této funkci se držel demokratické formy a po Aristotelově vzoru podporoval střední stav. Po dobytí Athén Démétriem Poliorkétem roku 307 př. n. l. Démétrios Falérský odchází do Théb, kde žije dalších deset let. Roku 297 př. n. l. odchází do Alexandrie. Tam působil jako rádce při zakládání alexandrijské knihovny, kde měl za úkol naplánovat a realizovat systematickou sbírku knih, snažil se seskupit vše, co se dalo získat z řeckého písemného dědictví a mluvilo se i o velkém plánu opsat všechny knihy z celého světa.¹¹ Později, kvůli zásahům do

⁹ BARTOŠOVÁ, D.: *Bajka v antice*. In: Svět ezopských bajek. Svoboda. Praha 1976. ISBN 25-136-76.s. 11-13

¹⁰ BORECKÝ, B., Dostálová, R. a kol.: *Slovník řeckých spisovatelů*. Leda. Praha 2006. ISBN 80-7335-066-1. s. 145

¹¹ CANFORA, L.: *Dějiny řecké literatury*. Koniash Latin Press. Praha 2004. ISBN 80-86791-10-6. s. 465-467

nástupnických sporů, byl vyhoštěn do jednoho z egyptských démů, kde zemřel po uštknutí zmijí asi v roce 283 př. n. l..

Vedle sepsání sbírky Aisópových bajek *Logón Aisópeion synagógai* psal také filozofické dialogy, literární a rétorické studie, dopisy, komentáře, řeči, historická pojednání, básně a jiné. Z těchto textů se zachovaly pouze zlomky. Nejstarší redakce sbírky *Logón Aisópeion synagógai* je *Recensio Augustiana*, pocházející z 1. - 2. století obsahuje 230 prozaických bajek v latině. Od Diogéna Léartia máme 45 titulů jeho děl. O jeho řečnické práci se zmiňují kritici jako Cicero a Quintilianus, který ho nazývá posledním attickým řečníkem, ale i prvním dekadentem.¹²

2.1.3. Phaedrus

Phaedrus se narodil kolem roku 15. př. n. l. a zemřel kolem roku 50 n. l., původem byl poloviční Řek z Makedonie a později Augustův propuštěnec. S římskou kulturou i s latinou se setkal již v raném věku.

Phaedrus svým dílem nezapadá do „malých“ básnických žánrů juliovsko-claudiovského období a představuje zcela osamělý hlas. Pod jeho jménem je známo 134 dochovaných veršovaných bajek tzv. *Fabulae Aesopiae*. Původně sbírka obsahovala přibližně 150 bajek, které byly rozděleny do 5 knih, které byly opatřeny prologem a epilogem. Phaedrus ve svých bajkách používal v té době již lehce archaický jambický senár, který se ale udržoval v lidové poezii.¹³ Phaedrus nevyniká velkým básnickým talentem a má velmi skromné společenské postavení a jako bajkář pěstuje okrajový literární žánr, který stojí mimo hlavní literární proud raného císařství. Ale i přes to patří Phaedrus k autorům, kteří nejvíce proslavili římskou literaturu. V řecké i římské literatuře je prvním autorem, který vytvořil sbírku bajek jako samostatné básnické dílo určené k četbě. Takovouto samostatnost v římské literatuře projevil pouze román a satira. Stejně jako u většiny fabulistů nejsou ani Phaedrovi bajky původní, všechny vycházejí z ezopské tradice. Z hlediska literárního

¹² BORECKÝ, B., Dostálová, R. a kol.: *Slovník řeckých spisovatelů*. Leda. Praha 2006. ISBN 80-7335-066-1. s. 146

¹³ KUŤÁKOVÁ, E.: *Slovník latinských spisovatelů*. Leda. Praha 2004. ISBN 80-7335-042-4. s. 462

zpracování se Phaedrus nemůže měřit s jinými básníky nebo vypravěči, kteří občas bajky vkládají do svých děl, jako například Hésiodos, Petronius, Ennius, Kallimachos nebo Horatius. Phaedrus má největší zásluhu především díky úsilí udat bajce pevný tvar, jasná pravidla a nezaměnitelný hlas. Phaedrus pracoval s řeckými prozaickými vzory, jež pravděpodobně tvořily jeho jediný pramen, vycházel ze systému opakující se psychologické charakteristiky zvířecích postav a jejich polidštění a umístění sentencí *promithion* nebo *epimithion*, s kterými dal bajce pevná básnická pravidla. Vyjádřením určité společenské mentality jsou Phaedrova mravní ponaučení osobitá. Phaedrus ve svých bajkách často glosuje zákon silnějšího u zvířat, čímž vyjadřuje náhled nižších vrstev římské společnosti. V mravním ponaučení lze vycítit přilnutí k těmto vrstvám a jejich zdravému rozumu. Občas Phaedrus opouští zvířecí bajku a ponechává volné místo vlastní invenci, jako například v bajce, v níž je hlavní postavou císař Tiberius. V prologu ke každé knize Phaedrus obhájí svojí poezii a bajku, jejíž přednosti (stručnost, rozmanitost, poučnost) vyzdvihuje. Ačkoli není jasné, čím mohl Phaedrus mocné popudit, vyplývá z prologu třetí knihy, že básníka pronásledoval Seianus, pravá ruka císaře Tiberia. Phaedrovi bajky jsou velmi cenné především díky tomu, že v nich byl zachován lidový žánr a zároveň promítají životní zkušenosti a duševní obzory, které „vysoká“ literatura opomíjí.¹⁴ Phaedrovi bajky byly v pozdní antice přepracovány do prózy ve sbírce zvané *Romulus*. V moderní literatuře z nich vycházel J. de La Fontaine. Některé bajky také ovlivnily dílo I. A. Krylova, s jejich pomocí realisticky zobrazoval výjevy z ruského života.

2.1.4. Valerius Babrios

Autor nejširšího známého souboru veršovaných bajek. Jeho texty jsou psány v řečtině. Stejně jako o Phaedrovi je o Babriově životě známo velice málo. Kusé informace můžeme čerpat z listu císaře Iulia Apostaty z roku 362/3 a zmínek u Aviana a Suida, některé informace můžeme získat také přímo ze samotného Babriova díla.

Díky Babriovu jménu, metrickým a jazykovým zvláštnostem v jeho básních, jako je množství použitých latinismů, se předpokládá, že byl Babrios helenizovaný

¹⁴ CONTE, G. B.: Dějiny římské literatury. Vyd. 1. Praha. Koniasch Latin Press. 2003. ISBN: 8085917874 s. 390- 392.

Říman z rodu Valeriů. Jeho život je datován kolem 2. stol. n. l. Pravděpodobně žil ve východních římských provinciích. Z prologů jeho bajek lze usoudit, že byl vychovatelem v jedné z královských rodin. Na rozdíl od Phaedra Babrios věnuje své bajky spíše vzdělavcům a méně moralizuje.

Nejširší sbírka Babriových bajek je obsažena v rukopise z 10. stol., který objevil řecký filolog Minoidis Minas v klášterní knihovně v pohoří Athos roku 1840. Jedná se o sbírku 123 bajek, které jsou jak veršované, tak i prozaické. Sám Babrios je nejspíše vydal v deseti knihách, které byly brzy uspořádány do dvou knih a abecedně uspořádány podle začátečních slov, druhá kniha se ovšem nedochovala celá. Na základě pořízené kopie byly bajky roku 1844 poprvé vydány. Tento soubor bajek nazvaný *Mithiamboi Aesopeioi* je složen z Aisópových prozaických bajek převedených do choliambických veršů. Z dalších méně známých rukopisů můžeme celkový počet Babriových bajek zvýšit na 145 a 2 prology. Babrios psal jednoduchou elegantní řečtinou. V porovnání s Phaedrem byl jeho jazyk stylisticky bohatší, orientovaný, spíše než na morální sentence, na samotné vyprávění. Poučení jsou pouze jeho tradičním doplňkem. Jeho bajky jsou složitější a podrobnější.

Ve 4. století získaly Babriovy bajky velkou oblibu v římské literatuře, kdy Titiánův prozaický přepis ze 3. století přepracoval Flavius Avianus v elegickém distichu do 42 veršovaných latinských bajek. Avianus znal Babriův originál pouze zprostředkovaně a tudíž není možné určit, zda části lišící se od Babria přepracoval sám Avianus nebo Titian.¹⁵

2.1.5. Avianus

Poslední římský bajkář z přelomu 4. a 5. století. Autor 42 bajek v elegickém distichu z velké části přepracovaných z Babriovi sbírky. Jako přímá předloha mu sloužil prozaický Titiánův převod. Ze 42 Avianových bajek je 5 nových, které nikde jinde nebyly dosvědčeny. Námět čerpají z ezopské zvířecí tematiky. V Avianově šroubovaném a obtížném slohu a klasickém jazyce můžeme najít i prvky vulgární

¹⁵ BARTOŠOVÁ, D.: *Bajka v antice*. In: Svět ezopských bajek. Svoboda. Praha 1976. ISBN 25-136-76 s. 18-20

latiny a syntaktické konstrukce typické pro pozdní latinu. Toto dílo se ve středověku těšilo velké oblibě.¹⁶

2.2. Bajka ve středověku a novověku

Ve středověku se bajka šíří tradičně lidovým podáním. Vznikají nové složitější útvary, jako jsou bajkové fysiologie, které obsahují mravní alegorie zvířat, bajkové dialogy a také rozsáhlá bajková consilia (rady). Velký vliv mají bajky také na vznik mnoha dalších literárních žánrů, jako jsou na příklad hádanky, přísloví, exempla nebo bestiáře. Bajky se také využívají ve školní výuce. Jedním ze středověkých autorů bajek je Isidor ze Sevilly, který je také autorem velké encyklopedické sbírky o 20 knihách *Etymologiae*. Ve 12. století zpracoval palermský arcibiskup Gualterus Anglicus, nazývaný také *Anonymus Neveleti*, sbírku bajek *Romulus*. Všechna zpracování bajek a encyklopedií působila také na české autory.¹⁷

Po Aisópovi druhým nejvýznamnějším autorem bajek je francouzský básník a prozaik 17. století Jean de La Fontaine, který je jedním z nejznámějších klasicistních básníků. Jeho dílo *Bajky (Fables)* vznikají mezi léty 1668–1694. *Bajky* jsou psány různoslabičným veršem, který se pro bajku obecně používal i v dalších letech. Jean de La Fontaine sepsal celkem 237 bajek, které byly ovlivněny jak Aisópskými bajkami, tak vlastními náměty autora. Výpravná hravost a galantní ironie odlehčuje didaktickou strnulost a povyšuje La Fontainovy bajky na čtenářsky poutavý žánr. Dominantnější postavení získává bajka v osvícenství, kdy Gotthold Ephraim Lessing v roce 1748 píše své *Pojednání o bajce*, ve které vypracoval ucelenou teorii bajky. Na rozdíl od La Fontaina upřednostňoval Lessing didaktickou stránku, krátkost, prostotu a myšlenkovou průkaznost. Kromě pojednání napsal Lessing také vlastní sbírku *Bajky*. V 18. století je u nás znám především německý osvícenecký bajkář Christian Fürchtegott Gellert, který ve svém souboru *Bajky a povídky* z roku 1748 podává místo tradičních zvířecích bajek příběhy z všedního života. Mezi hlavní autory bajek slovanského původu patří Ivan Andrejevič Krylov, kterému bajky přinesly světovou proslulost. Od roku 1809 jich vytvořil kolem 200. Mají především

¹⁶ BORECKÝ, B., Dostálová, R. a kol.: *Slovník řeckých spisovatelů*. Leda. Praha 2006. ISBN 80-7335-066-1. s. 119- 120

¹⁷ TRÍŠKA, J.: *Předhusitské bajky*. Vyšehrad. Praha 1990. ISBN 80-7021-019-2. s. 14- 15.

sociální podtext, ale také kritizují zlé lidské vlastnosti a odrážejí špatný charakter cara i tehdejší ruské společnosti. A druhým byl polský básník žijící v letech 1779-1804 Ignacy Krasicki. Oba s osvíceneckým kriticizmem zdůraznili vedle mravoličných a filozofických témat hlavně sociálně politickou satiru.¹⁸

2.3. Česká bajka ve středověku

Česká středověká literatura se vyvíjí s rozvojem škol. Autoři se při tvorbě opírají o tradici a imitaci Napodobují uznávané vzory, literární žánry jsou naučné i zábavné. Starší literatura přebírá nebo rozvíjí klasické literární druhy, převážně bajky, které jsou přejímány hlavně z antiky. Bajky, báje i pověsti se v naší literatuře vyskytují již ve 12–13. století. V předhusitské době se bajky odlišují od historií a splývají s radami mládeži v *Quadripartitu* a v *Nové radě*. Bajky patří k základnímu vzdělání a literatuře pro děti a mládež. Církev někdy přírodní symboly schvaluje, jindy fabulistiku dospělých odmítá. V Čechách bajka navazuje na starší prameny a předlohy, je psána latinsky a česky, je psána veršem i prózou a podléhá různým zpracováním. Karlovensko-václavská doba je zlatým obdobím české fabulistiky, ve které jsou psány jak bajky samotné, tak i jejich sbírky, které měly vliv na rozvoj všech básnických žánrů. Velké bajkové sbírky jako *Quadripartitus* nebo *Nová rada* a bajkové spory (liška a džbán, růže a fialka, jestřáb a vrána) jsou díla jedinečné literární hodnoty, jsou představiteli vrcholné latinskočeské fabulistiky, které se šíří v českých i středoevropských rukopisech. První adaptací bajek je sdruženě rýmovaná fabule *O lišce a čbánu* z 60. let 14. století. Kleretův latinsky psaný *Fysiologarius* byl psán před rokem 1366, jeho oddíl o ptácích podává bajce morální výklad přírodních typů. Sbírkou *Quadripartitus* napsanou Řehořem z Uherského Brodu je pojata jako „zrcadlo moudrosti“, tato sbírka ovlivnila vrcholné dílo staročeské fabulistiky skladbu *Nová rada* z konce 14. století napsanou Smilem Flaškou, ve které radí ptáci a zvířata mladému králi (Václavovi IV.), jak má vládnout a žít. Významný je také spis *Tripartitus Moralium*.

¹⁸ MOCNÁ, D., PETERKA, J. a kol.: Encyklopedie literárních žánrů. 1. Vydání. Paseka. 2004. ISBN 80-7185-669-X. s. 34

2.3.1. Bartoloměj Klaret z Chlumce

Bartoloměj Klaret z Chlumce je předním představitelem latinskočeského encyklopedismu v době Karlově, v celé šíři shrnuje českou i latinskou pozdně středověkou vzdělanost. Ve svých prolozích vyzývá mládež ke studiu. Klaret zaznamenává nebo shrnuje různé školní i lidové literární žánry, jako jsou bajky exempla, pověsti, hádanky, a další literaturu pro mládež. *Fysiologiarius* (podává abecedně seřazený věcně morální výklad o ptácích) a *Exemplarius* (je rozdělený na čtyři části po 50 exemplech) vznikají před rokem 1366. Jsou psány leoninským hexametrem, které jsou uspořádány do distich. *Astronomiarirus* je napsán v roce 1360, zpracovává fabulisticky tematiku astronomie, měsíců a dalších. Obsahuje témata pohádek a pověstí (*Únor a jahody*). *Enigmaticus* je sbírka hádanek a záhad napsaná v roce 1366. Klaret měl především velký encyklopedický význam.¹⁹ „*Ořechy Opice s liškou trhaly ořechy a když ochutnaly hořkou slupku, odhazovaly od sebe ořechy pryč. Veverka je sbírala, jedla, ochutnávala a jako sladké je přijímala. Takové je i studium.*“²⁰

2.3.2. Konrád z Halberstadtu

Dominikán Konrád z Halberstadtu působí v Magdeburgu v letech 1342-1343 a 1350 Toho roku nebo krátce před tím se také stává mistrem teologie. V letech 1350–1354 je vikářem a převorem saské provincie. Po roce 1354 pobývá v Praze, je přítelem Arnošta z Pardubic a kaplanem Karla IV.

Latinsky psaný spis *Tripartitus moralium* je soubor soudobé morální, filozofické a fabulistické vzdělanosti. Je rozdělen do tří částí: 1. díl uvádí citáty, sentence a doklady antických a klasických prozaiků, básníků i filozofů; 2. díl popisuje činy a příklady starších; 3. díl zpracovává bajky, mýty a exempla. Některé bajky jsou stejné jako v *Quadripartitu* (např. *O opici a lišce*, *O mravenci* a další). Prolog třetí knihy popisuje teorii bajky, kterou zakládá na autoritách a cituje prameny

¹⁹ TRÍŠKA, J.: *Předhusitské bajky*. Vyšehrad. Praha 1990. ISBN 80-7021-019-2. s. 10- 16

²⁰ Bartoloměj Klaret z Chlumce in TRÍŠKA, J.: *Předhusitské bajky*. Vyšehrad. Praha 1990. ISBN 80-7021-019-2. s. 22

bajek. Mezi prameny uvádí Konrád básníky a spisovatele jako například Fulgencia, Marciana, Remigia, Aisópa, Aviana, Aristolela, Boetia, Augustina a další. V předmluvě také cituje Macrobia a Horatia.

Konrád z Halberstadtu je průkopník školského humanismu a nové fabulistiky. Usiluje o zajímavost, vtip a srozumitelnost. Vyzná se v literární teorii a rétorice. Zpracováním českých lidových přísloví ukazuje na české prostředí.²¹

2.3.3. Quadripartitus

Quadripartitus, jinými jmény také *Čtverohranáč* nebo *Speculum Sapiencie* (*Zrcadlo moudrosti*), je sbírka latinských bajek, které jsou sestaveny podle čtyř ctností – moudrosti, pokory, štedrosti a čistoty. Díky jeronýmovskému kultu je *Qudaripartitus* fiktivně připsán biskupovi Cyrilu Jeruzalémskému. O skutečném autorovi Řehořovi z Uherského Brodu však píše Jan ze Středy ve svém dopise, ve kterém Řehořovi předpovídá nesmrtelnost, i když není jeho jméno u sbírky uvedeno. Řehoř z Uherského Brodu je kroměřížský školní rektor a notář družiny Jana ze Středy.

Quadripartitus vzniká asi v 60. – 70. letech 14. století, je dílem středoevropského univerzalizmu s českými a středoevropskými motivy, jako je Perchta, Dunaj nebo i moře. Svým ozdobným stylem a fabulistikou je shodný s literaturou Karlovy doby, s Janem ze Středy, Klaretem a jeho fabulistikou a dalšími spisy. Řehoř obohacuje jazyk o sufixy a prefixy. Vyznačuje se bohatostí stylu, umělostí, otázkami, zvukovostí a rýmovými kadencemi. *Quadripartitus* byl důležitým základem naší fabulistické literatury a literatury pro mládež. Působí na *Novou radu*, Ackermana i *Tkadlečka*. Původ i autorství *Quadripartitu* se v novověku stává předmětem mnoha úvah badatelů.

2.3.4. Nová rada

Nová rada vznikla pro mladého krále Václava IV. Autorem byl vzdělanec blízký školnímu prostředí, vyznal se v právu a dvorském prostředí, je rádcem

²¹ TRÍŠKA, J.: *Předhusitské bajky*. Vyšehrad. Praha 1990. ISBN 80-7021-019-2. s. 23

Václava IV. Jméno Smil Flaška je další literární fikcí stejně jako Cyril v *Quadripartitu*.

Některými bajkami, moralizacemi a výrazovými prostředky navazuje na *Quadripartitus*, se kterým tvoří vrchol staročeské bajky. *Nová rada* je fabule, ne historie. Podle náznaků nejspíše vzniká po Karlově smrti na počátku Václavovy vlády a radí mu, jak má vládnout a pokračovat v tradicích Karlovy vlády. Lev zde symbolizuje Václava IV. Řada přírodních typů je v *Nové radě* shodná s *Quadripartitem* a někdy jsou stejné motivy použity protikladně. Výrazným kompozičním principem v *Nové radě* je ironie, vlastně nepřímé rady zesměšněním hříchů a vad. Zesílená ironie negativních rad je kritikou doby.²²

Vykládá jak lev, mladý král, nastupuje na trůn a svolá si na poradu své poddané zvířata a ptáky, které vede orel. Zvířata se střídají a radí králi, jak vládnout. Poslední radí lvu labuť, čím se báseň uzavírá. Většina zvířat radí podle svých přirozených vlastností, někdy jsou ale jejich vlastnosti pouze domnělé.²³

Rámcovou dvojicí jsou Orel a Labuť. Orel je pozemským symbolem života a moudrosti, počáteční princip, je prvním, kdo králi radí. Pravděpodobně představuje olomouckého biskupa Jana ze Středy. Labuť naopak představuje smrt. Zpěv labutě je závěrečná patetická připomínka smrti a posmrtných osudů. Vedle Orla a Labutě jsou v *Nové radě* další zvířecí alegorie, například beránek symbolizuje tichost a pes věrnost.

Václavovy vlastnosti, nedostatky, úsudky o něm i ironizování jsou často jen naznačeny, sám Václav se objevuje stylizovaně, prostřednictvím ironie, povahové charakteristiky a rad. Celek tvoří vynikající spojení fabulistiky a panovnického zrcadla moralit a zesílených ironií nectností.²⁴

²² TRÍŠKA, J.: *Předhusitské bajky*. Vyšehrad. Praha. 1990. ISBN 80-7021-019-2. s. 90-91

²³ FLAJŠHANS, V.: *Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy*. Grosman a Svoboda. Praha. 1901. s. 94

²⁴ TRÍŠKA, J.: *Předhusitské bajky*. Vyšehrad. Praha. 1990. ISBN 80-7021-019-2. s. 90-95

2.4. Novočeská bajka

Jako nástroj „veselé mravouky“ se v průběhu národního obrození utváří novočeská bajka, která je zpopularizována zásluhou školních čítanek. Antonín Jaroslav Puchmajer píše koncem 18. století bajky v různostopém rýmovaném trocheji – jako *Lakomý a lstivý, Vrána a liška, Hlemýžď a zajíc* – a stává se tak průkopníkem tohoto žánru. Podle J. Vlčka se však u většiny z třidvaceti Puchmajerových bajek jedná o adaptace lafontainovských fabulí, přeložených z Kniažninovy a Krasického polské verze. První knižní edici zastupují veršované *Bajky pro děti* Josefa Chmely ve dvou svazcích z let 1818 a 1821, jsou psané převážně podle námětů převzatých z tradičního bajkového fondu. Vincenc Zahradník, farář a teoretický pedagog, se soustavně věnuje prozaické bajce (*Bajky*, 1844), o které píše i cyklus aforismů. Podle Aisópa a Lessinga chápe bajku v protikladu k hravé anakreontice jako didakticko-epický útvar. Bajka podle něj nemá obsahovat nic zbytečného. Zahradníkovy bajky jsou ukončené morálním ponaučením, ale trpí knižním jazykem a didaktickou ilustrativností. Politickou satirou navazují *Sněmy zvířat* Karla Vinařického na *Novou radu*, čímž dokládá možnost využití bajky v širším rámci básnického díla. Bajku také využívají Svatopluk Čech v básnické povídce *Hanuman* z roku 1884 a Jan Neruda ve své sarkastické bajce *Seděly žáby v kaluži z Písní kosmických*. Tradiční veršovaná bajka se objevuje u Elišky Krásnohorské v díle *Bajky velkých* z roku 1885.

2.5. Moderní bajka

V moderní bajce jsou opouštěny tradiční zvířecí postavy, jako liška, vlk nebo lev, a jsou nahrazeny exotičtějšími (žirafa) nebo zvířaty neobvyklými svojí velikostí (jepice). Nově jsou akcentovány individuální až psychologické rysy zvířat. Postavami mohou být také různé neživé předměty. Zrušení nebo parodování závěrečného poučení, fantazijní nadsázka a intelektualizace souvisí s útlumem didaktičnosti a sílící komikou, díky čemuž se často bajka sblíží s pohádkou nebo aforismem. Hlavním tvůrcem moderní české bajky je Karel Čapek, jehož bajky jsou humorně, ironicky nebo satiricky laděné. Čapek komponuje bajky do tematicky laděných cyklů (*O zahradnictví, Bajky o válce občanské nebo Bajky z let budoucích*). Tyto bajky vycházely od roku 1925 v Lidových novinách, po Čapkově smrti byly

vydány ve sbírce *Bajky a podpovídky*. Z morfologického hlediska Čapek přibližuje bajku k aforismům, čímž ruší explicitní naučení, potlačuje děj a sémantická součinnost titulu tvoří srozumitelnost celé bajky. Bajky redukované v aforismus karikují promlouvající subjekt.

V poválečné literatuře se k satirické bajce vrací Jiří Robert Pick v knize *Ptáci a jiné ryby* z roku 1955. V roce 1957 vydává Jiří Kolář nové zpracování staročeské verze ezopských bajek pod názvem *Ezop*. V roce 1962 Miloš Macourek ve své sbírce *Živočichopis* zcela ruší konvenční zvířecí symboliku. Macourkův smysl pro humor plný pohádkové fantazie ukazuje na absurditu běžného života, střet individuality a konformní průměrnosti a na boj ideálů s realitou.

V současné době bajky tíhnou převážně k prozaickému zpracování. Mezi významná zpracování bajek patří na příklad Bajky Jiřího Žáčka, Skorobajky Viktora Fischla nebo soubor Duhová jiskra Daniely Fischerové.²⁵

3. Romulus

Pozdně římská sbírka Romulus, pochází z let 350-500, jejím autorem je neznámý spisovatel. Jeho sbírka je prozaickou parafrází Phaedrových bajek.²⁶ Její název je odvozen od prologu první knihy, kde se autor obrací k Romulovi Tiberiovu synovi. Sbírka Romulus měla velký význam pro středověkou pedagogiku, která ho často využívala jako cvičební text pro výuku latiny. Od této sbírky se odvíjí její další redakce *Romulus Ordinarius (Romulus Vulgaris)* z 9. století, která obsahuje 83 příběhů Vídeňský Romulus a Nilantův Romulus vydaný v roce 1709 Jean-Frédéricem Nilantem, ten obsahuje 45 bajek. Velký zájem vyvolala versifikovaná sbírka *Novus Aesopus* Alexandera Neckama, další veršovanou redakcí přisuzovanou Gualteru Anglicu je takzvaný *Romulus Neveletský*. A také *Romulus Roberti*

²⁵ MOCNÁ, D., PETERKA, J. a kol.: Encyklopedie literárních žánrů. 1. Vydání. Paseka. 2004. ISBN 80-7185-669-X. s. 35-36

²⁶ PH. RENAULT - FABLE ET TRADITION ÉSOPIQUE [online]. 6. verze. Folia Electronica Classica, 2003 [cit. 2011-08-05]. [Http://bcs.fltr.ucl.ac.be](http://bcs.fltr.ucl.ac.be). Dostupné z WWW: <http://bcs.fltr.ucl.ac.be/FE/06/fable.html>.

obsahující 22 bajek převzatých z Anglo-latinského *Romula*, jehož první 4 bajky sepsala Marie de France ve 12. století.²⁷

Praktická část

4. Kniha první

4.1. Fabula prima de gallo et margarita

In sterquilinio quidam pullus gallintius dum quereret escam, invenit margaritam in loco indigno iacentem, quam cum videret iacentem sic ait: O bona res, in stercore hic iaces! Si te cupidus invenisset, cum quo gaudio rapuisset ac in pristinum decoris tui statum redisses. Ego frustra te in hoc loco invenio iacentem, ubi potius mihi escam quero, et nec ego tibi prosum, nec tu mihi.

Hec Esopus illis narrat, qui ipsum legunt et non intelligunt.

Bajka první o kohoutovi a perle

Jeden malý kohoutek hledal potravu v hromadě hnoje a našel perlu na takovém nedůstojném místě. Když jí tam uviděl ležet, tak říká: „No, to je dobré, ležíš tady v hnoji! Kdyby tě našel někdo chamtivý, moc rád by si tě vzal a vrátil by ti tvoji důstojnost. Ale já tu jen hledám potravu, proto tě zklamaně nechám na tomto místě, protože ani jeden z nás si navzájem neprospěje.

Ezop vypráví tuto bajku těm, kteří si vybírají a nepoznají dobré.

4.2. Fabula secunda de lupo et agno

Espous innocente et improbo talem retulit fabulam.

Agnus et lupo sicientes ad rivum e diverso venerunt, sursum bibebat lupo, longaque inferior agnus. Lupo ut agnum vidit sic ait: Turbasti mihi aquam bibenti. Agnus patiens dixit: Quomodo aquam turbavi tibi, que ad me de te recurrit? Lupo

²⁷ *ROMULUS (FABULIST)* [online]. 22. 7. 2011 04:36. Wikimedia Foundation, Inc., 2011, 22. 7. 2011 04:36 [cit. 2011-08-05]. En.wikipedia.org. Dostupné z WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/Romulus_%28fabulist%29

non erubuit veritatem ac: Maledicis mihi? Inquit. Agnus ait: Non maledixi tibi. At lupus: Et ante sex menses ita pater tuus mihi fecit. Agnus ait: Nec ego tunc natus eram. At lupus denuo ait: Agrum mihi pascendo devasti. Agnus inquit: Cum dentibus caream, quomodo id facere potui? Lupus demum ira concitus ait: Licet tua nequeam solvere argumenta, cenare tamen opipare intendo, agnumque cepit, innocentique vitam eripuit ac manducavit.

Fabula significat, quod apud improbos calumniatores ratio et veritas non habent.

Bajka druhá o vlku a beranovi

Ezop v bajce vypráví o nevinném a nestydatém.

Beran a vlk přišli žízniví k řece z různých směrů. Nahoře pil vlk a pod ním beránek. Jakmile vlk uviděl jehně, říká: „Ty mi kalíš vodu, když piješ.“ Beran trpělivě odpoví: „Jak bych ti mohl zkalit vodu, která teče od tebe ke mně?“ I když měl beránek pravdu, vlk se ani nezačervenal a praví: „Nelžeš mi?“ Beran říká: „Nelžu.“ Avšak vlk pokračuje: „Před šesti měsíci mi totéž udělal tvůj otec.“ Jehně praví: „Ale tehdy jsem nebyl na světě.“ Ale vlk opět říká: „Zničil jsi mi pole, když ses na něm pásal.“ Beran se ptá: „Jak jsem to mohl udělat, když mi chybí zuby?“ Vlka konečně povzbudí vztek a jehněti odpoví: „Když tvé výmluvy nemůžu vyvrátit, alespoň se bohatě naobědvám!“ Chytil ho, zabil a ubohého beránka sežral.

Bajka ukazuje, že u špatných a křivých žalobců není rozum ani pravda.

4.3. Fabula tertia de mure, de rana et de milvo

Qui de salute alterius adversa cogitat, non effugiet malum. De quo talem audi fabulam.

Mus dum transire vellet flumen, a rana petit auxilium. At illa grossum petit limum, quo murem sibi ad pedem ligavit et natare cepit flumen. In medio vero flumine se deorsum mersit, ut misero muri vitam eriperet. Ille validus dum teneret vires, milvus e contra volans murem cum unguibus rapuit, simul et ranam pendentem sustulit.

Sic et illis contingit, qui de salute alterius adversa cogitant.

Bajka třetí o myši, žábě a luňákovi

Kdo přemýšlí o štěstí druhého ve zlém, neunikne neštěstí.

Když chtěla myš přejít řeku, hledala pomoc u žáby. Ale ta vymyslela velkou špinavost, myš si přivázala k noze a začala plavat přes řeku. V prostředku řeky se ponořila dolů, aby ubohou myš zabila. Myš se pak snažila držet ze všech sil nad vodou a luňák letící proti, drápy vytáhl myš z řeky spolu s visící žábou a obě odnesl.

A takto se daří těm, kteří usilují o zdraví druhého.

4.4. Fabula quarta de cane et ove

De calumniosis hominibus talis dicitur fabula, quod semper calumniosi in bonos cogitant mendacium et faventes secum adducunt ac falsos testes emunt. De his ergo talis preponiter fabula.

Canis calumniosus dixit deberi sibi ab ove panem, quem dederat mutuo. Contendebat autem ovis, nunquam se panem ab illo recepisse. Cum autem ante iudicem venissent, canis dixit se habere testes. Introductus lupus ait: Scio panem comodatum ovi. Inductus milvus: Me coram inquit accepit. Accipiter cum introisset: Quare negasti quod accepisti inquit? Victa ovis tribus testibus falsis, iudicatur artius exigi. Coacta vero ante tempus lanas suas vendidisse dicitur, ut quod non habuit redderet. Sic calumniosi faciunt malum innocentibus et miseris.

Bajka čtvrtá o psu a ovci

Tato bajka vypráví o zákeřných lidech. Ti lstiví si vždy vymyslí dobré lži a podplatí a přivedou lstivé svědky. O takových tato bajka vypráví.

Zákeřný pes tvrdil, že mu ovce dluží chléb, který jí před časem půjčil. Avšak ovce bojovala a říkala, že si od něj nikdy chléb nevezala. Když ale přišli před soudce, který měl rozhodnout, kdo mluví pravdu, tvrdil pes, že má svědky. Přivedl s sebou vlka, který pravil: „Vím o chlebu, který pes ovci půjčil.“ Dalším svědkem byl luňák, který

tvrdil: „Mě osobně řekla, že chléb dostala.“ Když vešel poslední psův svědek, otázal se ovce: „Proč popíráš, že jsi ho dostala?“ A tak ovci na základě uplacených svědectví odsoudili k vyhnanství. Dokonce byla přinucena, aby předčasně prodala svou vlnu, aby mohla vrátit chléb, který nikdy neměla.

Takto zákeřní lidé činí zlo nevinným a bídným

4.5. Fabula quinta de cane et frusto carnis

Amitit proprium quisque avidus alienum sumere cupit. De talibus Esopi fabula sic narrat.

Canis flumen transiens partem carnis ore tenebat, cuius umbram videns in aqua, aliam carnem credens, patefecit os, ut etiam eandem arriperet; et illam quam tenebat dimisit, eamque statimque fluvius rapuit. Et sic constitit ubi illam perdidit, et quam putabat sub aqua arripere, non habuit, ac illam quam ferebat similiter perdidit.

Sic sepe qui alienum querit, dum plus vult sua perdit.

Bajka pátá o psu a kusu masa

Každý kdo si lačně touží brát cizí, ztrácí i to své. O takových lidech vypráví Ezopova bajka takto.

Pes přecházející řeku držel v tlamě kus masa. Když jeho odraz uviděl ve vodě, uvěřil, že je tam ještě druhé maso, otevřel tlamu, chtěl ho ukrást také, a proto to které držel v tlamě, ztratil. Maso hned odnesla řeka, a tak zůstal pes stát tam, kde ho upustil. A tak podobným způsobem ztratil obě, to které měl i to které viděl pod vodou.

Tak často ten, kdo krade a chce mít více než před tím, nakonec ztratí vše, co měl.

4.6. Fabula sexta de leone, vacca, capra et ove

Dicitur in proverbio nunquam fidelem esse potentis divisionem cum paupere. De isto videamus quid hec fabula narret cunctis hominibus.

Iuvenca, capella et ovis socii fuerunt simul cum leone, qui cum in saltibus venissent et cepissent cervum, factis partibus leo sic ait: Ego primam tollam ut leo; secunda pars mea est, eo quod sim fortior vobis; tertia vero mihi defendo quia plus vobis cucurri; quartam vero qui tetigerit me inimicum habebit. Sic totam predam illum solus improbitate sua abstulit.

Cunctos monet hec fabula non sociari cum potentibus.

Bajka šestá o lvu, krávě, koze a ovci

V přísloví se říká: nikdy nebuď poctivý, když mocný rozděljuje chudým. Ať tato bajka vypráví všem o tom, co vidíme.

Kráva, koza a ovce se spolčily se lvem. Když přišli do lesa, lovili spolu jelena. Potom lev rozděloval kusy masa a praví: „Protože jsem lev, vezmu si první kus, protože jsem silnější než vy, druhá část je také moje, třetí si vezmu také, protože jsem běhal více než vy, a kdo se dotkne toho čtvrtého, ten se stane mým nepřítelem. A tak si, díky své zkaženosti, odnesu celou kořist.“

Tato bajka nás upomíná, že se nemáme přátelit s mocnými.

4.7. Fabula septima de fure, malo et sole

Natura nemo mutantur, sed de malo peior nascitur. De hoc audi fabula.

Vicini, qui erant furi, frequentabant illi nupitas. Sapiens cum intervenisset vicinos gratulari ut vidit, continuo narrare cepit: Audite inquit, gaudia vestra. Sol uxorem voluit ducere, omnis natio interdixit ei, et magno clamore Iovi conviciis non tacuerunt. Iupiter commutus ab illis causas iniuire querit, tunc unus ex illis ait Iovi: Modo sol unus est nobis et estu suo omnia turbat tanto, ut deficiat simul omnis natura, quid nam erit nobis futurum, cum sol filios procreaverit!

Admonet, malis hominibus non congratulari.

Bajka sedmá o zloději, zlu a slunci

Přírodu nemůže nikdo změnit, a když se přihodí něco špatného, stane se něco ještě horšího. Poslechni si o tom bajku.

Když se zloděj žení, přišli na svatbu jeho blízcí. Přišel také jeden moudrý člověk, chtěl, aby všichni hosté znali jeden příběh a začal hned vyprávět: „Poslechněte si, z čeho chcete mít radost,“ řekl, „slunce chtělo mít manželku, ale všichni lidé mu to zakazovali a hlasitě Iovovi vyčítali, že nic neříká. Rozčilený Iupiter se kvůli jejich vzteku rozzlobil, a pak jeden z lidí řekl Iovovi: „Máme jen jediné slunce a jeho vedro nás velmi sužuje, jaká potom bude naše budoucnost, když slunce zplodí děti!“

Bajka připomíná, že zlým nemáme přát štěstí.

4.8. Fabula octava, de lupo et grue

Quicumque malo benefacit, satis peccat, de quo talem audi fabulam.

Ossa lupus cum devoraret, unum ex illis in faucibus ei adhesit transversum, graviter eum affligens. Invitavit lupus magno premio, qui ab hoc malo ipsum liberaret, os illud de faucibus extrahendo. Rogabatur grus collo longo, ut prestaret lupo medicinas. Id egit, ut immitteret caput faucibus lupi et os ledens extraheret. Sanus cum esset lupus, rogabat grus promissa sibi premia reddi. At lupus dixisse dicitur: O quam ingrata est grus illa, que caput incolume de nostris faucibus extraxit, nec dentibus meis in aliquo vexatum, et insuper mercedem postulat. Nunquit meis virtutibus facit iniuriam.

Hec fabula monet illos, qui malis volant benefacere.

Bajka osmá o vlku a jeřábu

Poslouchej bajku o tom, že kdokoli činí špatným lidem dobrodiní, bude litovat.

Když vlk ohlodával kosti, jedna z nich se mu vzpříčila v krku. Těžko se mu kvůli tomu vydechovalo. Vlk slíbil velkou odměnu tomu, kdo ho od té mizerné kosti osvobodí a vytáhne jí z krku. Požádal jeřába, který má dlouhý krk, aby ho vyléčil.

Ten to udělal, strčil hlavu do vlkova hrdla a zaraženou kost vyndal. Když byl vlk zdravý, zeptal se jeřáb, kdy mu vlk dá slíbenou odměnu. Ale vlk řekl: „Ach jak je ten jeřáb nevděčný, kvůli němu jsem se tak trápil a on hlavu vytáhl z mého krku bez úhony, já jsem ho nezakousl a ještě požaduje odměnu. Za mojí laskavost odplácí bezprávím.“

Tato bajka upomíná ty, kdo chtějí pomoci špatným.

4.9. Fabula nona de duobus canibus

Blanda verba mali hominis graves faciunt iniurias, quas ut omnes vitemus subjecta monet fabula.

Canis parturiens rogabat alteram, ut in eius cubiculo exponeret foetum. At illa roganti concessit ingressum, ut partum exponeret; deinde et illa rogabatur, ut cum catulis suis iam firmis exiret, illa vero roganti non concessit. Paulo post ille cepit cubile suum repetere et minando illam ut exiret hortari. At illa ab stomacho sic ait: Quid me turbas cum iniuria? Si mihi meeque turbe occurras et sis fortior nobis, reddam locum tibi.

Sic sepe boni amittunt sua per aliorum verba blanda.

Bajka devátá o dvou psech

Lidem zatěžují život lichotivá slova a způsobují jim bezpráví. A proto se všichni vyhněme věcem, na které upozorňuje tato bajka.

Březí fena prosila druhou, aby v jejím pelechu mohla porodit štěňata. Když jí to dovolila, zalezla fena do jejího pelechu. Potom své mládě vyvedla, požádala jí ta druhá fena, aby odešla, když už její mládě bylo dost silné, ale ona slib nedodržela. Chtěla její odchod uspišit, a tak krátce po tom chytila svůj pelech a začala fenu ohrožovat. Ale ona se rozzlobila a říká: „Proč nás neprávem posíláš pryč? Myslíš, že mě a mé dítě vyženeš hlukem, myslíš, že jsi silnější než my dva? Vrátím ti tvé místo, když nás přepereš.“

Tak často ti hodní ztrácí své místo, kvůli lichotkám ostatních.

4.10. Fabula decima de homine et serpente

Qui fert malo auxilio, sciat quia satis peccat. Et cum illi benefecerit, sciat sibi noceri ab illo. Ideo hanc audi fabulam.

Frigore et gelu urgente quidam homo pietatis causa colubrum ad se sustulit et intra lares suos aluit ac hyeme tota fovit. Refectus usque ad tempus cepit esse iniuriosus et feneno multa fedare et ne cum gratia exiret iniuriosus esse voluit.

Hanc sciant multi fabulam qui voluntate quidem sua aliquos ingratos foveant, qui cum volunt abscedere nocent.

Bajka desátá o muži a hadu

Ten kdo pomáhá zlým, by měl vědět, že se velmi proviňuje. A ať ví, že svým dobrodiním škodí i sobě. Proto poslouchej tuto bajku.

Byla velká zima a mráz, a proto jeden poctivý člověk vzal k sobě hada, živil ho u sebe doma a zahříval ho celou zimu, až do doby než přišla obleva. Had potom začal všechno otravovat, protože jeho vděčnost pominula, a tak chtěl vše zničit.

Kdo úmyslně hřeje nevďěčné, tomu škodí, když chtějí odcházet, toto ví mnohé bajky.

4.11. Fabula undecima de asino et apro

De male ridentibus sapiens talem subicit fabulam.

Aliqui homines aliis contumeliosi existunt, sed sibi congerant malum, veluti asinus occurrit apro: Salve, inquit, frater. Indignatus aper tacuit dissimulans, agitavitque caput. Absit, inquit, tamen a me, ut de vano sanguine dentes meos coinquinem, nam oportebit vel iniuriosum vel laceratum relinquere.

Monet hec fabula insipientibus parci debere, stultos autem defendere, qui insultare volunt melioribus.

Bajka jedenáctá o oslu a kanci

Moudrý člověk přednáší tuto bajku o špatném posměšku.

Existují lidé, kteří urážejí druhé, čímž sobě přinášejí neštěstí, stejně jako osel, který když běžel vstříc kanci, volal: „Zdravím, bratře.“ Rozhněvaný kanec raději mlčel a potřásal hlavou. „Přeci nebude na mě,“ řekl, „abych poskvrnil své zuby krví toho lehkomyšlníka, i když by si zasloužil, třeba i nechat roztrhat.“

Tato bajka upomíná, že musí být hloupí šetřeni a hlupáci bráněni, i když haní lepší, než jsou oni.

4.12. Fabula duodecima de duobus muribus

Securum in paupertate melius esse quam divitem tedio macerari, per hanc brevem auctoris probatur fabulam.

Mus urbanus iter agebat sicque a mure agrario rogatus hospitio suscipitur, et in eius brevi casella ei glandes et ordeum exhibuit. Deinde abiens mus itinere perfecto murem agrarium rogabat, ut etiam ipse secum pranderet, factumque est dum simul transirent, ut ingrederentur domum honestam in quoddam cellarium bonis omnibus reffectum. Cum hec mus muri ostenderet, sic ait: Fruere mecum, amice, de hiis que nobis quotidie superant. Cumque multis cibariis vescerentur, venit cellerarius festinans et ostium cellarii impulit; mures strepitu territi fugam per diversa petiere. Mus urbanus notis cavernis cito se abscondit. At miser ille agrarius fugit per parietes ignarus morti se proximam putans. Dum vero cellerarius exiret celare ostio clauso, sic mus urbarnus agrario dixit: Quid te fugiendo turbasti? Fruamur amice bonis his ferculis omnibus! nil verearis nec timeas, periculum namque nullum est nobis. Agrarius hec contra: Tu fruere his omnibus, qui nec times nec pavescis, nec te quotidiana terret turbatio; ego vivo frugi in agro ad omnia letus. Nullus me terret timor, nulla mihi corporis perturbacio. At tibi omnis sollicitudo et nulla est securitas, a tensa teneris muscipula, a catto captus comederis, ac infestus ab omnibus exosus haberis.

Hec fabula illos increpat, qui se iungunt melioribus, ut aliquo bono fruantur, quod ipsis a natura datum non est, diligant ergo vitam homines frugalem ipsis a natura datam, et securiores in casellis vivent.

Bajka dvanáctá o dvou myších

Lepší být bezstarostný v chudobě, než být stále nenáviděný i když bohatý, toto autor dokazuje prostřednictvím krátké bajky.

Domácí myš z města se vydala na výlet a žádala polní myš o pohostinství. Ta jí ve svém malém domku dala žaludy a ječmen. Potom myš odešla, a když se vracela domů, žádala polní myš, aby také ona sama posnídala u ní doma. A tak spolu přišly a vešly do velkého domu, kde byly v jakémsi sklepe plném různých dobrot. Když ta myš ukazovala sklep druhé, tak jí říká: „Užívej si se mnou, má drahá, všech věcí, které nám každý den přebývají.“ Když snědly příliš moc jídla, přispěchal sklepník, odtlačil dveře od sklepa a myši vystrašené hlukem se rozutekly různými směry. Domácí myš se schovala do díry, kterou dlouho znala, ale ta ubohá polní běhala kolem neznámých stěn a čekala na blízkou smrt. Pak sklepník naštěstí odešel, zavřel dveře a domácí myš říká polní: „Tak moc ses vyplašila? Užívejme si, dobrá přítelkyně, všech těchto pokrmů, už se nemáme čeho bát, žádné nebezpečí nám nehrozí.“ Ta polní naopak říká: „Ty si užívej toho všeho, když se nebojíš ani nelekáš, ani tě neděsí každodenní zastrasování. Já žiji poctivě v poli, daleko od smrti, nikdo mě neděsí, nic mě neroztřeše. Ale ty máš samé rozčilení a žádné bezpečí, musíš si pamatovat všechny pasti, kočky tě budou lovit a všichni, kteří tě nenávidí, tě budou ohrožovat.“

Tato bajka říká všem, kteří se druží s bohatšími, když jim z toho plyne něco dobrého, co od přírody nemají, aby milovali svůj život řádných lidí daný přírodou a klidně žili ve svých domcích.

4.13. Fabula tertia decima de aquila et vulpe

Potentes metuere debere infimos hec attestatur fabula.

Vulpinos catulos aquila rapuit ac in nidum deportavit, ut pullis suis escam daret; prosecuta vulpes aquilam rogabat cattulos suos sibi reddi. Aquila contempsit vulpem quasi inferiorem, vulpes plena dolo ab ara ignem rapuit et arborem circumdedit collecta stipula. Cumque fumus et flamma perstreperent, aquila dolore pulsa natorum, ne flammis simul perirent, inculumes vulpinos cattulos supplex reddidit matri.

Docet hec fabula multos, ne quis insultet inferiori et ab aliqua flamma vindicte incendatur.

Bajka třináctá o lišce a orlici

Jak potvrzuje tato bajka, musí se ti nejslabší bát mocných.

Orlice ukradla liščí mláďata a odnesla je do svého hnízda, kde je dala jako potravu svým kuřatům. Liška, která to sledovala, prosila orlici, aby její mláďata vrátila. Orlice jakoby neposlouchala prosby slabší lišky. Liška plná bolesti odnesla od obrovského oltáře hořící stéblo a strom s ním oběhla. A když kouř a oheň burácel, orlici zachvátil strach o děti, že zajisté zahynou v plamenech, a proto pokorně vrátila matce její nezraněná liščata.

Tato bajka učí všechny, že nikdo nemá nehanit slabší, aby nebyl za trest spálen.

4.14. Fabula quarta decima de aquila, testudine et corvo

Qui tutus et munitus est, a malo consiliatore subverti potest. De hoc auctor sic ait:

Aquila testudinem rapuit, et alto celo cum ea volavit, testudo intra se collectus nullo pacto frangi potuit. Contra volans cornix, verbis aquilam laudans: Optimam, inquit, fers predam, sed nisi ingenio utaris, frustra portabis onus, nec utilis erit tibi hec preda. Tunc aquila illi partem prede promisit, ut illi consularet. At cornix tale dedit consilium, et ait: Usque ad astra volato et ab alto super petram preda tua cadat, ut testa frangatur testudinis et nos esca fruemur.

Hoc iniquo consilio cornicis periit testudo, quam natura forti concha munierat.

Bajka čtrnáctá o orlici, želvě a vráně

Ti, kteří jsou chráněni opevněním, díky špatným rádcům mohou být zničeni. O tom vypráví autor takto:

Orlice unesla želvu a vylétla s ní vysoko do nebe, želva se stáhla do krunýře, který žádným způsobem nešel otevřít ani rozlomit. Naproti orlici letěla vrána a radila jí: „Výborně,“ řekla, „máš sice svoji kořist, ale jestli nepoužiješ správnou lest, bude z ní jen břemeno bez užitku, místo aby to byl tvůj úlovek.“ Tehdy jí orlice slíbila část kořisti, když jí poradí. A vrána jí také radu dala, praví: „Vyleť nahoru ke hvězdám a pusť svojí kořist z velké výšky na skálu, jak se želví krunýř zlomí, budeme jí moct sníst.“

Díky této zlé radě od vrány zemřela želva, kterou příroda obdařila silným krunýřem.

4.15. Fabula quinta decima de corvo et volpe

Qui se laudari gaudent verbis subdolis decepti penitent. De quo hec est fabula.

Cum de fenestra corvus caseum raperet, alta consedit in arbore. Vulpes, ut hunc vidit, caseum habere cupiens subdolis verbis sic eum alloquitur: O corve, quis similis tibi, et pennarum tuarum qualis est nitor, qualis esset decor tuus, si vocem habuisses claram, nulla tibi prior avis fuisset. At illa vana laude gaudens dum placere vult et vocem ostendere validius clamavit, et ore aperto oblitus casei ipsum deiecit. Quem vulpes dolosa celerius rapuit et avidis suis dentibus abrodit. Tunc corvus ingemuit, ac vana laude deceptus penituit, sed post factum quid penitet.

Monet autem hec fabula cunctos verbis subdolis vaneque laudantibus non attendere.

Bajka patnáctá o vráně a lišce

Ti, kteří se chválí a radují se z potměšilých řečí, budou pykat. O těch vypráví tato bajka.

Když vrána ukradla z okna sýr, usadila se hrdě na stromě. Liška, která to viděla, chtěla sýr mít, k ní hovořila lstivými slovy: „Ó vráno, kdo je ti podobný, tvé

peří je tak lesklé, jak jsi půvabná, jestliže máš také tak zvučný hlas, pak by nebylo žádného vzácnějšího ptáka.“ Vráně tato prázdná slova chvály udělala radost, tak lišku chtěla potěšit a silným hlasem se chtěla ukázat. Zapomněla na sýr a ten z otevřeného zobáku spadl dolů. Lstivá liška rychle sýr ukradla a zakousla se do něj svými chamtivými zuby. Pak si vrána povzdechla, že se nechala oklamat prázdnou chválou, byla potrestána, a potom svého skutku litovala.

Tato bajka varuje všechny, kdo nejsou opatrní před lstivými a prázdnými slovy.

4.16. Fabula sexta decima de leone apro, thauru et asino

Quisquis amisit dignitatem, deponat audaciam pristinam, ne a quolibet iniuriam patiat, ut hec probat fabula.

Annis decrepitus et viribus leo cum gravatus iaceret spiritum extremum trahens, aper ad eum venit iratus et spumans dentibus suis fulmineis et veterem ictum vindicavit. Thaurus confodit cornibus hostile corpus leonis, asinus autem dum sic videret feram dudum sibi inimicam, calcibus illi frontem contudit. At ille cum gemitu suspirans sic dixisse fertur: Cum virtus mea staret, fuit honor, fuit et timor, ut omnes nisi me curarent, ut opinio ipsa de me plures terreret, multos autem benivolus non lesi sed et ipsis auxiliator fui, qui omnes nunc mihi malignantur. Et quia vires et potentia defecerunt, omnis honor simul periit cum illis.

Monet multos hec Esopi fabula, mansuetos esse in dignitate.

Bajka šestnáctá o lvu, kanci, býku a oslu

Kdokoli ztratil důstojnost, ať odloží dřívější smělost, aby neutrpěl od kohokoli újmu, jak dokazuje tato bajka.

Když lev zestárl a ztratil svojí dřívější sílu, ležel vyčerpaný a dýchal z posledních sil, přišel k němu rozzlobený kanec. Jeho zpěněné zuby se blýskaly a pomstil své staré rány. Býk bodal do lvova těla svými špičatými rohy. Když osel uviděl šelmu, svého dávného nepřítele, rozdrtil mu čelo svými kopyty. Když lev protrpěl veškeré ústrky, řekl si s hlubokým povzdechem: „Když moje síla byla

neporušená, byl jsem v úctě a obávaný, všichni si mě hleděli a samotná myšlenka na mě mnohé roztrásla, avšak poskytl jsem jim mnohdy laskavost a přišel jsem jim často na pomoc, mnozí z nich mi teď dělají zlomyslnosti. A protože mě opustila síla a moc, všechny pocty najednou odešli s nimi.“

Tato Ezopova bajka mnohé upomíná, že mají být důstojní a skromní.

4.17. Fabula septima decima de asino et catella

Quem non decet reddere officia, ut quid se ingerit melioribus, de quo auctor subiecit fabulam.

Asinus quotidie videbat catelle blandiri dominum de mensaque illam saturari, et familiam illi plura largiri. At sic dixisse mente asinus fertur: Si hoc animal tam exiguum et immundum tantum meus diligit dominus totaque familia, quantum utique me diligeret, si obsequium illi prestavero, melior namque cane sum ad plurima utilis officia, insuper aqua de sanctis fontibus alor, cibus mundus mihi datur, melior sum catello, meliori vita frui, possum et maximum honorem habere. Cumque hec asinus secum cogitasset, vidit dominum introire accurritque velocius clamans, prosiluit super eum humerisque suis pedes anteriores imposuit linguaque, ut catella solebat, eum lingens, vestem etiam suam deturpavit, suo pondere ipsum fatigando. Dominus autem asini blandimentis territus, clamare cepit et auxilium petere; ex hoc concitatur omnis familia, fustesque et lapides arripiunt ac verberibus asinum debilitant membris costisque fractis eum ad presepium ligant lassum et semivivum.

Fabula hec monet, ne quis indignus se ingerat, ut meliori officium faciat.

Bajka sedmnáctá o oslu a štěněti

Komu nebylo souzeno sloužit, nemá se do práce plést lepším. O tom autor vypráví tuto bajku.

Osel každý den viděl štěně, jak lichotí svému pánovi, jí z jeho stolu a celá rodina se mu velmi věnuje. A tak si osel řekl: „Když takhle malé a špinavé zvíře miluje můj pán a celá rodina, jak moc bude milovat mě, když mu budu poslušně po

boku. Vždyť jsem lepší než pes, jsem užitečnější pro mnohé služby, mimo to mě živí voda z posvátných pramenů a jídlo mi dává svět. Jsem lepší než to štěně, mám lepší život, mám moc a největší čest.“ A když o tom osel přemýšlel, viděl pána vcházet, rychle přiběhl a hýkal, vyskočil mu na ramena svými předními nohama a olizoval ho, jak mělo ve zvyku štěně, ušpinil mu šaty a svojí vahou je poničil. Pána ale oslovy úlisnosti vystrašily, začal křičet a volal o pomoc; a tím přivolal rodinu, ta klacky a kameny osla napadla, oslabila ho ranami a zlámala mu údy a žebra, až ležel ve stáji zesláblý a polomrtvý.

Tato bajka varuje, aby někdo nedůstojný nebyl na obtíž, když ti lepší dělají, co mají.

4.18. Fabula duodevicesima de leone et mure

Innox si peccaverit et roget, oportet ut veniam accipiat, ut forte sit ubi serviat. De hoc audiamus fabulam nobis ordinatam.

Dormiente leone in silva, mures agrarii luxuriantes alter casu super leonem transiliit. Expergefactus leo celeri manu miserum murem apprehendit. Ille captus veniam sibi dari rogabat, cum non voluntate sed casualiter fecerit; reddens causam peccati sui, quod plures cum luxuriarentur et solus inter ceteros peccasse fateretur. Leo vero de mure cogitat, non aliquid esse vindicte, si miserum murem occideret, crimen autem illi erit, non aliqua gloria laudis verum ignovit; et vindictam dimisit. Post paucos autem dies leo in rethe cadit et capitur, dum vero captum se cognovit, maxima voce rugire cepit et maximo dolore dat sonum. Mus autem ut hec agnovit ad eum cucurrit ac quid talis sibi pretendat sonus quesivit, et quid acciderit aut mali evenerit scire voluit. At ubi leonem captum cognovit: Non est, o leo, quid timeas, inquit, parem tibi gratiam reddam, nam beneficii sum memor, dixit, et simul omnes illius artis ligaturas lustrare cepit, cognovit loca rodenda, sumpsit laborem oris sui et dentibus nervos cepit rodere et laxare artis illius ingenia, et sic mus leonem captum silvis restituit liberatum.

Monet hec fabula, ne quis minimos ledat, nam hora datur obsequii minorum ergo potentes.

Bajka osmnáctá o myši a lvu

Sluší se, aby bylo odpuštěno neškodným, kteří se provinili a prosí o prominutí, aby náhodou mohli službu oplatit. O tom poslouchejme nám vyprávěnou bajku.

Lev spal v lese a polní myš hýřící spolu s dalšími náhodou na lva skočila. Lev se probudil a rychle ubohou myš chytil. Ta ho žádala o odpuštění, protože to neudělala úmyslně, ale byla to jen náhoda, vysvětlovala své provinění, říkala, že si hrála s dalšími myšmi a ona jediná z nich na lva nechtěně skočila, přiznávala. Lev o myši opravdu přemýšlel, pomyslel si, že se za něco se nedá mstít, jestliže ubohou myš zabije, bude sice tento zločin potrestán, ale není slavnějšího činu než odpuštění a od trestu upustil. Po pár dnech spadl lev do sítě a byl lapen, když pochopil, že byl chycen, začal řvát silným hlasem a jeho hněv se nesl celým okolím. Jakmile toto uslyšela myš, běžela k místu, odkud šel ten řev, a ptala se sama sebe, co ten zvuk znamená. Chtěla vědět, co se stalo nebo jaké zlo se bude dít. Ale když poznala chyceného lva, říká: „Ó lve, nemáš se čeho bát, řekla, chci ti vrátit tvou laskavost, neboť si na ní pamatuji,“ pravila, „a zároveň se ti tím odvděčím.“ Našla místo, kde hlodat, vzala provazy do svých úst a zubů, silou začala hlodat a povolovat síť pomocí svého vrozeného talentu, a tak myš chycenému lvu vrátila svobodu a poslala ho do lesa.

Tato bajka vyzývá, ať nikdo malé nesužuje, neboť jednou přijde doba, kdy bude potřebovat oddanost malých.

4.19. Fabula undevicesima de milvo infirmo et matre

Qui semper plasphebat , in angustia quid rogat, videamus qualem auctor noster subiecit fabulam.

Milvus cum egrotaret et multis mensibus infirmus iaceret, nec amplius spem vite iam esse videret, matrem lacrimando rogabat , ut sancta loca circuiret et pro salute illius vota magna promitteret. Faciam , inquit, quod vis, fili, verum ne non impetrem illud vereor nate et vehementer timeo; nam omnia delubra vastasti et cuncta polluisti altaria, nec sacrificiis pepercisti. Quid vis ergo nunc quid orem?

Audiet hec, qui commissio malo audet in malis suis loca sancta circuire maculatus, sed faciem eius et manus lavare debet, ut facta eius mala prius deleantur. Audiatur et ille qui omnibus semper contrarius multos lesit et malis sibi instantibus querit auxilium. Nam in prosperitate quemvis qui offenderit, in adversis sibi amicum reperit neminem.

Bajka devatenáctá o nemocném luňákovi a jeho matce

Kdo se často rouhá, prosí, když je potom v úzkých. Vidíme, jak o tom náš autor vypráví bajku.

Když luňák stonal a mnoho měsíců ležel slabý, již neviděl více naděje na život, a proto plakal a prosil svou matku, aby obešla posvátná místa a žádala velkou kněžku, aby se uzdravil. „Udělám to, synu,“ řekla, „ale mám velkou obavu, že toho nedocílím, dítě, velmi se bojím, neboť jsi plenil všechny chrámy, všechny oltáře jsi znečistil a žádnou oběť jsi neušetřil. Jak se teď mám za tebe modlit?“

Ať toto poslouchá, kdo raději volí zločin, dychtí ve své špatnosti obcházet a znesvěcovat posvátná místa, pak si musí umýt tvář a ruce, aby jejich zlé činy byly smazány. Ať poslouchá a ten, kdo dělá všechno vždy opačně, velmi si škodí a ve své nemoci prosí o pomoc. Vždyť ve štěstí někdo někoho urazí a v neštěstí už nepotká žádného přítele.

4.20. Fabula vicesima de hyrundine et cetrīs avibus

Qui non audit bonum consilium, in se inveniet malum, ut hec approbat fabula.

Spargi et arari lini semen aves omnes cum viderent, pro nihilo hoc habuerunt. Hyrundo autem hoc intellexit. Et convocatis omnibus retulit hoc esse malum. Deinde ut adolevit semen ac bene excrevit, iterum hyrundo ait illis: Hoc in nostrum crescit interitum; venite, eruamus illud. Nam cum creverit retia facient ex illo et humanis quidem artibus capi possumus! Eius autem consilium omnes contempserunt. Ut autem contemni consilium illud hyrundo videret, ad homines se

transtulit, ut sub eorum tectis tutius degeret, et que respuerunt consilium audire nolentes semper anxie in retia caderent.

Audiant hec propriis semper innitentes oppinionibus, neque aliorum consiliis assentientes.

Bajka dvacátá o vlaštovce a jiných ptácích

Kdo neposlouchá dobré rady, sám se najde v neštěstí, jak dokazuje tato bajka.

Když všichni ptáci viděli, jak se oře a seje semeno lnu, k ničemu se neměli. Ale vlaštovka věděla, že toto je špatné, všechny svolala a vše jim řekla. Později když semena vyrostla a dobré se vytřídila, znovu jim vlaštovka praví: „Toto roste k naší zkáze, pojďme to vyhrabat! Vždyť když vyroste, udělají z něj síť a lidé nás budou moci chytat.“ Ale na její radu nikdo nedbal. A když vlaštovka viděla, že nedbají její rady, přestěhovala se k lidem, aby žila bezpečněji pod jejich střechou. A ti kdo odmítli radu poslechnout, vždy padli do sítí.

Vyslyšte a podpořte vždy dobré myšlenky a jiné rady neposlouchejte.

5. Kniha druhá

INCIPIT LIBER SECUNDUS FABULARUM ESOPHI VIRI CLARISSIMI ATQUE INGENIOSI.

ZAČÍNÁ DRUHÁ KNIHA BAJEK EZOPA, MUŽE NEJSLAVNĚJŠÍHO A DUCHAPLNÉHO.

5.1. Prohemium

Omne genus fabularum probatur contra homines. Quis enim malus nisi homo? etiam bonus nisi homo? vitam hominum et mores satis est comprehendere. Et tamen ausus sum breviter similes scribere fabulas. Dicam enim bonorum sive nocentum gesta, quod ille securus vivat, qui non habet, quem timeat. Athenienses viri

boni cum optimi fuissent et liberi et neminem timerent, et sibi invicem servirent cum optima voluntate, consilio vano inducti, superiorem sibi petierunt, qui improborum mores compesceret et puniret. Ex hoc multi terrebantur. Alii autem qui puniebantur quasi sub correptione dolebant, alios hec sibi fecisse qui satis miseri ledebantur. Sed quia gravati hac lege metuebant grave periculum, non quia ille crudelis erat, sed quia insueti ut sub lege aut sub aliena libertate servirent, grave illis pondus erat, conversi impatientiam flebant. Tunc Esopus illis contra talem retulit fabulam.

Úvod

Každý druh bajek je zkoumán oproti člověku. Vždyť kdo je zlý, když ne člověk? Kdo je dobrý, když ne člověk? Život a mravy lidí jsou dostatečně pochopitelné. A přeci jsem dychtivý napsat podobné krátké bajky. Povím totiž buď o dobrých věcech, nebo o zločinech, které se staly, aby ten, kdo se nemá čeho bát, mohl klidně žít. Athéňané byli dobří lidé s nejlepšími úmysly, poslechli špatnou radu, aby si našli vládce, který by špatné mravy držel v mezích a trestal. Mnozí se kvůli tomu báli. Jiní ale, kteří byli potrestáni, jakoby trpěli za pokárání a jiní zákony bídně porušovali. Ale protože ti utlačovaní se zde báli zákona jako velkého nebezpečí ne proto, že by byl krutý, ale protože byli nezkušení a měli strach, aby pod zákonem nebo pod cizí vůlí neotročili. Tato tíha byla vážná, a tak nedůtklivě naříkali. Tehdy proti takovým Ezop vyprávěl tuto bajku.

5.2. Fabula prima de ranis et Jove

Rane, inquit, vagantes in liberis paludibus et stagnis clamore magno ad Iovem facto, petierunt sibi rectorem, qui errantes corrigeret. Cum hec vellent, risit Iupiter, deinde iterum clamores facerunt. Cum nulla signa viderent, potius rogare ceperunt. Iupiter pius innocentibus misit in stagnum lignum magnum tigillum, quo sono paventes fugierunt, postea vero una protulit caput super stagnum, volens cunctari regem; ut vidit lignum, cunctas advocavit. Alique plene timore natant ac salutare maximum rectorem accedunt pavide simul. Ergo ut nullus in ligno erat spiritus sentientes ascendunt super illud, et intelligunt esse nihil et pedibus

conculcaverunt. Iterum rogare ceperunt. Tunc Iupiter misit illis ydrum, hoc est magnum colubrum, qui singulas necare cepit. Tunc voces cum lacrimis omnes ad sidera tollunt: Sucurre Iupiter, omnes morimur! E contra illis altitonans ait: Cum vos peteretis nolui, cum nollem invidiose petistis, dedi tygillum quem sprevis, deinde dedi quem habebitis. Et quia nolulistis bonum ferre, sustinete malum.

Bajka první o žábách a Jovovi

Žáby se svobodně potulovaly v bahně a v loužích. Pořád křičely na Jova a chtěli od něj vládce, který by napravil zbloudilé. Když mu to řekly, Jupiter se jim vysmál, a tak potom znovu začaly křičet. Když neviděli žádné znamení, začali ho prosit. Moudrý Jupiter seslal do kaluže velkou, bezúhonnou, dřevěnou tyč, žáby vyděšené jejím zvukem ze strachu utekly, potom se však jedna žabí hlava odvážíla z kaluže, aby krále nezmeškala. Když viděla dřevěnou tyč, zavolala na všechny žáby. Některé strachem úplně znejistěly a náhle byly příchodem vládce zděšené. Potom, když ve dřevě necítily žádnou duši, vylezly nad něj, a protože vůbec nepřemýšlely, nohama ho pošlapaly. Ještě jednou začaly prosit. Tak jim Jupiter poslal hydru, to je velký had, který je jednu po druhé zabíjel. Tehdy všechny s pláčem volaly ke hvězdám: „Jove, pomoc, všechny zahyneme!“ Ten jim naopak z výšky řekl: „Nechtěly jste se smířit s tím, že jsem vám nechtěl dát zlého vládce, tak jsem vám dal tyč, a tou jste pohrdly. Potom jsem vám dal toho, kterého máte teď. A protože jste nechtěly hodného, budete mít zlého.“

5.3. Fabula secunda de columbis, milvo et accipitre

Qui se tutandum dederit homini improbo, perdit male auxilium dum querit, sicut hec fabula narrat.

Cum sepe columbe fugerent milvum asperum atque sevum, accipitrem sibi fecerunt defensorem et patronum, putantes se sub eo esse tutas. Has ille, fingens correptionem, ingulas devorare cepit. Tunc una ex illis ait: Levior fuit molestia nobis importunum milvum pati. Modo enim hoc potestate necamur, qua defendi putavimus. Sed digne hec patimur, quia in nos commisimus.

Bajka druhá o holubicích, luňáku a jestřábu

Ty, které si berou na ochranu zlé lidi, zabije špatná pomoc, zatímco budou naříkat. O tom vypráví tato bajka.

Když často holubice utíkaly před luňákem, drsným a přísným, učinily z jestřába svého ochránce a zastánce, protože se domnívali, že s ním budou v bezpečí. Tak on předstíral, že je soudí a jednu po druhé je začal polykat. Tehdy jedna z nich praví: „Bylo jednodušší snášet naše útrapy s nepřístupným luňákem. Vždyť teprve tato vláda nás zabíjí, i když nás má chránit. Ale protože jsme si to zavínily samy, musíme toto trpělivě snášet.“

5.4. Fabula tertia de fure et cane

De seductoribus auctoris audiamus fabulam.

Nocturnus quidam fur, cum panem mitteret cani, canis dixisse fertur: Panis ne pro gratia datur, an ideo das ut me ledas? Et unde victurus sum, una cum domino domus et tota familia nostra tu auferas. Si modo panem porrigis mihi, nunquid et postea daturus es, aut misericors eris mihi, cum fame victus fuero. Nolo fauces meas panis claudat et lingua sileat et mihi gratiam tollat, sed ipse conta latrabo ac dominum et familiam suscitabo, furemque illis adesse nuntiabo. Non presentem vitam volo, sed futuram contemplor, aut ambula, aut nunctio. O bonum canem, qui nec panem voluit edere, nec gratiam perdere.

Hec illi intelligant, qui ad unum prandium res suas multas non curant perdere.

Bajka třetí o zloději a psu

Poslyšme autorovu bajku o svůdci.

Jakýsi noční zloděj, chtěl uplatit psa kusem chleba, ale pes mu povídá: „Dáváš mi chléb z přízně, nebo mi ho dáváš jen proto, abys mě zničil? Ty odneseš to, z čeho jsem živ, spolu s pánem domu a celou naší rodinou. Jestliže mě teď utáhneš

na chleba, budeš mi později dávat jíst a budeš ke mně milosrdný, když budu hladový? Nechci svůj chřtán zacpat chlebem a umlčet jazyk, raději posílím svoji přízeň, když štěkáním probudím pána a jeho rodinu a přítomného zloděje ohlásím. Nechci současný život, ale hledím do budoucna, buď odejdu, nebo tě ohlásím. Dobrý pes je ten, jenž si nechce vzít chléb, ani zničit přízeň svého pána.“

Takto přemýšlejte, jak kvůli jedné snídani ztratíte mnoho svých věcí, když o ně nebudete pečovat.

5.5. Fabula quarta de scrofa et lupo

Mentem ad locum habere ne quis malo credat. Huic rei similis fabula subiecta est.

Premente partu cum iaceret scroffa dolore gemens, venit ad eam lupo et ait: Expone soror hac hora secure fetum; fungar obstetricis officio, stans pro solatio tibi. Porcilia improbum ut vidit repudiavit eius offitum. Exquo, inquit, securus foetum si tu recesseris. Obsecro, da mihi honorem, fuit etiam et tibi mater. Illa autem ut recessit statim profudit sarcinam, que si malo crederet infelicissima periret.

Bajka čtvrtá o svini a vlku

Mít mysl naplněnou zlem. O podobných věcech pojednává tato bajka.

Když ležící úpějící svini sužovaly porodní bolesti, přišel k ní vlk a říká: „Odlož, sestro, teď bezstarostně svůj plod, posadím se naproti a budu tady, abych tě mohl potěšit.“ Svině, která viděla tu nestydatost, odmítla jeho nabídku. Řekla: „Mé dítě bude v bezpečí, jestliže ty odejdeš. Prosím, dej mi tu čest, jakou měla tvá matka.“ Chtěla, aby odešel, a tak odmítla jeho nabídku, a jestliže by mu uvěřila, nešťastně by zahynula.

5.6. Fabula quinta de monte parturiente

Sepe timor magnus et gravis terror nihil est; ut hec fabula testatur.

Quidam mons dabat gemitus magnos, sonos parturientis. Omnis natio ut audivit statim perturbata est, pavent omnia simul, ut nullus esset memor sui tanto et tam

valido sono, mons ille timorem incussit; obliti omnes sensuum. Gemitibus vero maximis a monte factis tandem peperit murem; huius rei fama volat, et quos timor invaserat resumpserunt spiritum, et quod malum putabant, in nihilum omnibus advenit et timor in iocum est mutatus.

Bajka pátá o rodící hoře

Často z velkého strachu a těžké hrozby nic není, což tato bajka dosvědčuje.

Jedna hora vydávala velký nářek, protože byla těhotná. Všichni lidé byli zmateni, když to slyšeli, všichni se společně báli. Nikdo si nevzpomínal, že by někdo tak moc a tak silně řval, hora jim naháněla strach, zapomněli na všechny smysly. Po tom ohromném sténání hora konečně porodila myš. Zpráva o tom obletěla svět, a kdo měl tehdy strach, opět sebral odvahu, vše přešlo v nic a obavy se změnily v žert.

5.7. Fabula sexta de agno et cane

Bonitas facit parentes, non nativitas; ut hoc agnoscamus, subsequens probat fabula.

Inter capellas agno vaganti canis dixisse fertur: Non est hic mater tua. Et oves segregatas longius ostendit agno. Non illum quero, ait agnus, que me concepit, aut novem mensibus portavit in utero et parturiens in lucem effudit. Sed capram hanc dico meam matrem, que me nutrit et sua ubera mihi porrigit, proprios autem natos fraudat, ut mihi lac non desit. Econtra canis ait agno: Tamen est tibi fortior mater, que te peperit. At agnus: Ita est, ut dicis. Sed illa ut licitum est et natura concedit, me securiorem aliis voluit committere. Nam pecoribus filius non prodest, sed tantum lanio, qui lac omne cottidie emulget et vellera tergo eripit, cedit in lucrum; hec vero inter capras vita tutior videtur, quare abi, melius hic morabor.

Bajka šestá o jehněti a psu

Rodiče dělá dobrosrdečnost, ne horlivost; jak zjistíme v této bajce.

Pes říkal jehněti potulujícímu se mezi kozami: „Tady není tvá matka.“ A ukazoval jehněti, jak daleko od ovce se toulá. „Nestěžuji si,“ řekl beránek, „kozy mě

přijaly a matka mě devět měsíců nosila v břiše a porodila mě na světlo ona. Ale mojí matkou nazývám tuto kozu, která mě živí, dává mi své vemeno, šidí své vlastní děti, aby mi mléko nechybělo.“ Proti tomu říká pes beránkovi: „Ale přeci je tvou matkou spíše ta, která tě porodila.“ A beránek: „Je to tak jak říkáš. Ale jak ona a příroda dovolily, mé bezpečí chtěla svěřit druhým. Neboť beran ničemu neprospívá a řezník, který jen denně dojí mléko a odnáší čistou vlnu, jde za ziskem. Tak se zdá bezpečnější život mezi kozami, proto odejdi, je lepší zůstat zde.“

5.8. Fabula septima de cano antiquo et eius domino

Senex horreri non debet nec pelli, nam quondam fuit iuvenis; quare si tibi hos velis annos senes dilige. Si non velis senem, dilige tamen eius facta priora. De hoc audi fabulam.

Canis cum domino suo semper satis fecisset venando dum esset iuvenis, annis iam gravatus et sua etate tardus dentesque ferens infirmos cum comprehenderet auritum leporem sua virtute exivit de ore canis suum corpus non lesum fatigatque per campum canem. Irascitur dominus cani et obiurgat ineptum rei. Cui canis sic dixisse fertur: Sunt anni sine viribus, sunt mihi scabosi dentes; fuimus aliquando fortes, laudasti quod fuimus, iam damnas quod sumus. Memorare quod fuimus et fecimus, et quod hodie possumus et facimus apud te bonum et gratius erit.

Hec fabula nobis probat: si quis bene egit iuvenis, senex non contemnatur.

Bajka sedmá o starém psu a jeho pánovi

Neděs staré vyhnáním, neboť kdysi byli mladí, jestliže si přeješ své stáří milovat. Jestli nechceš starého, miluj přece jeho předešlé činy. O tom poslyš tuto bajku.

Když byl pes mladý, se svým pánem často lovil, teď již byl starý, sešlý věkem a zuby měl zkažené, když už ušatého zajíce chytil, ztratil dech a zajíc mu z tlamy utekl a proháněl psa po poli. Jeho pán byl rozzlobený a káral psa za jeho nešikovnost. Jak tak pes trpěl, říká: „Mé roky jsou bez síly, zuby mám sešlé, byl jsem kdysi silný, byl jsem za to chválen, ale teď trestáš, jaký jsem. Vzpomeň si, jaký jsem byl a co jsem dělal, ať můj život a práce při tobě bude lepší a příjemnější.“

5.9. Fabula octava de leporibus et ranis

Tempora tollerari debent et homines tempori cedere; qui ut malum tollerari possint, aliorum mala respiciant.

Nam cum strepitus magnus ad lepores subito veniret, consilium simul fecerunt, ut se precipitarent propter assiduos metus. Et euntes ad oram fluminis venerunt, ubi multe erant rane; at ille ubi agmen leporum viderunt veniens, expaverunt valde et in fluvium se iactaverunt. Hec ubi lepores viderunt unus ex illis ait: Sunt, inquit, et alii timentes; sequamur vitam, ut ceteri quam natura dedit! Et siquid adversi evenerit feramus patienter, neque enim erit toto tempora malum.

Bajka osmá o zajících a žábách

Lidé musí snášet zlé časy a jim ustupovat, aby něco špatného uměli snášet a jiné zlo aby uměli přehlížet.

Na území zajíců náhle spustil velký hřmot, učinili společné rozhodnutí, že se raději utopí ve vodě, než aby museli snášet neustálý strach, šli a přišli na břeh řeky, kde bylo mnoho žab, ale ty jakmile viděly blížící se šik zajíců, se velmi vyděsily a vrhly se do řeky. Když toto viděli zajíci, jeden z nich řekl: „Nejsme jediní, kdo se bojí, držme se raději života, jak ostatním radí přirozenost! A pokud přijde neštěstí, trpělivě ho budeme snášet, i když budou časy velmi zlé.

5.10. Fabula nona de lupo et edo

Precepta parentum audire natorum semper laus est. Illud docet subiecta fabula.

Capella cum esset feta et ad pastum ire vellet, ignarum edum monuit, ne aperiret alicui, sciens quia multe fere stabula pecorum circuissent, monuit, et exinde abiit. Venit lupo vocem assimilans matris, ac aperire iussit. At edus per rimas aspiciens sic ait: Vocem matris audio, sed tu fallax inimicus es, et sub matris ficta voce meum queris sanguinem. Abi ergo, non te intromittam.

Sic qui monita parentum sequitur, cautior vivit.

Bajka devátá o vlku a kúzleti

Pravidlem rodičů je vždy slyšet chválu dětí. Toto učí vyprávěná bajka.

Koza když měla mládě a chtěla jít na pastvu, neznalé kůzle upomínala, aby nikomu neotvíralo, věděla, že mnoho šelem obchází stáje skotu, to připomněla a odešla odtud. Přišel vlk a hlasem napodobujícím matku, přikazoval, ať odemkne. Ale kůzle se dívalo skulinou a tak praví: „Sice slyším matčin hlas, ale ty jsi podvodník a nepřítel, a pod falešným hlasem chceš prolít mojí krev. Odejdi tedy, dovnitř tě nepustím.“

Tak kdo následuje radu svých rodičů, žije opatrně.

5.11. Fabula decima de homine paupere et serpente

Suspectus debet esse semper, qui aliquem lesit aliquando. Sicut probat hec fabula.

In domo cuiusdam pauperis serpens consueverat ad mensam venire, eius inde fovebatur de micis omniaque sibi prospere evenerunt. Non longo post tempore cepit pauper irasci serpenti et ipsum securi vulneravit. Interposito tempore ille in pristinam egestatem rediit. Intellexit fortuna serpentis se prius divitem effectum priusquam ab ipso vulneratus fuisset. Penituit autem et venit precans, ut ignosceret peccanti. Serpens autem contra eum sic ait: Quia penites, ignoscam sceleri tuo; sed dum etiam vulnus clausum fuerit, cicatrix tibi credere integra fide non permittit! Et tecum redeam in gratiam, si securis obliviscar perfidiam. Ita suspectus esse debet, qui aliquem aliquando lesit.

Bajka desátá o člověku a hadu

Kdo někdy něco pokazí, vždy musí být v podezření. Jak dokazuje tato bajka.

V domě jednoho chudáka byl had zvyklý přicházet ke stolu, chudák ho živil zbytky, zahříval ho a oběma vše šťastně vycházelo. Za nedlouhý čas vzal rozzlobený chudák sekeru a hada zranil. Postupem času se přišel o všechno bohatství a zase byl chudý. Pochopil, že dřívější štěstí měl díky hadovi, ještě předtím než ho zranil. Litoval toho

a přišel za hadem prosit, aby mu provinění odpustil. Had byl ale proti a praví:
„Protože lituješ, odpustím ti tvůj hřích, ale také dokud bude rána otevřená, jizva mi
neumožňuje ti bezmezně věřit. A i kdybych se s tebou vrátil, tak nezapomenu na
bolest, kterou jsi mi sekerou způsobil. Když jsi někoho jednou zranil, tak musíš být
podezřelý.“

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo podat ucelený přehled o historii a vývoji bajky se zaměřením na antickou a českou středověkou fabulistiku, jejímž hlavním zdrojem inspirace byl řecký bajkář Aisópos a přeložit část pozdně římské sbírky bajek Romulus.

Ta ve velké míře ovlivnila českou středověkou bajkovou tvorbu a také pedagogiku, která tuto sbírku využívala jako pomůcku při výuce latiny. Nejen tato sbírka, ale veškerá fabulistická tvorba měla velký vliv na morálku a prostřednictvím bajek se často upozorňovalo na nešvary okolí.

První část práce je zaměřena na teoretické poznatky o bajce jakožto literárním žánru, o jejím vymezení v literatuře a historickém vývoji, který se zabývá především hlavními autory, jejich životopisy a vlivem na fabulistiku. V druhé části je práce zaměřena na překlad třiceti bajek z pozdně římské sbírky Romulus sepsanou neznámým autorem, jejíž vznik je datován do let 350–500. Pro překlad této sbírky jsme se rozhodli proto, že její dosavadní překlady jsou v dnešní době zastaralé a tím pádem pro čtenáře těžko uchopitelné. Mnohá přepracování do českého jazyka jsou také přizpůsobena českému prostředí, jako je tomu na příklad v Holarově sbírce, čímž se liší od originálu, v této práci nejsou názvy zvířat zaměňovány za jiné, v českém prostředí obvyklé, ale jsou zachovány názvy původní.

Latinské texty jsme čerpaly z přepracování Hermanna Österleye Steinhövels Äsop z roku 1873. Bajky jsou psané prózou v latině 4. - 5. století, z něhož pocházejí.

Každá z bajek má na začátku krátký úvod, který nastiňuje děj příběhu a na konci je vždy mravní ponaučení, které z bajky vyplývá. Překlad byl ztížen mnohými rozdíly mezi klasickou latinou a latinou 5. století, ve kterých sice nejsou rozdíly z lexikálního hlediska, ale grafická podoba se liší použitím stažených výrazů, což zřetelně ovlivňuje možný význam slov. Z lexikálního i syntaktického hlediska jsou bajky shodné s klasickou podobou latiny.

S ohledem na množství zpracování bajek, jak v české, tak i ve světové literatuře bylo nutné zaměřit se na hlavní autory antiky a českého středověku, jejichž tvorba, fabulistiku ovlivnila nejvíce. Práce dále podává stručný náhled do historického a literárního vývoje tohoto žánru. S ohledem na rozsah tématu doufáme, že bude možno v práci dále pokračovat, rozšířit samotný překlad o odborné komentáře a věnovat se také vývoji fabulistiky ve světové literatuře.

Anotace

Text bakalářské diplomové je rozdělen do dvou částí. První část práce je zaměřena na vymezení pojmu bajka, její historický a literární vývoj především v antice a českém středověku. Práce zpracovává teoretické poznatky o vývoji fabulistiky. Dále zpracovává obecné poznatky o hlavních autorech antické a české středověké fabulistiky. Praktická část obsahuje překlad 30 bajek z pozdně římské sbírky Romulus anonymního autora. Latinské texty jsme čerpaly z přepracování Hermanna Österleye Steinhövels Äsop z roku 1873.

Summary

This Bachelor's Thesis is divided into two parts. The first part of the study is focused on definition of the term 'fable', its historical and literary development especially in ancient times and the Middle Ages in Bohemia. The study analyzes the theoretical findings in the the development of study of fables. Furthermore, it examines the general knowledge about the leading fabulists from the ancient world and the Middle Ages in Bohemia. The practical part of the Thesis contains a translation of 30 fables of an anonymous author from the collection 'Romulus' which comes from the late Roman period. As a source of the Latin texts we used the revised work of Hermann Österleye Steinhövels Äsop from 1873.

Seznam literatury

Primární literatura

ÖSTERLEY, H.: *Steinhövels Äsop*, Litterarischer verein in Stuttgart. Tübingen 1873

Dostupné z: <http://www.archive.org/details/steinhwelssop00phaegooq>

[cit. 1.8.2011]

THIELE, G.: *Der lateinische Äsop des Romulus und die Prosa-Fassungen des Phädrus: kritischer Text mit Kommentar und einleitenden Untersuchungen*, Carl Winter. Heidelberg 1910

Dostupné z: <http://www.archive.org/details/derlateinische00aeso>

[cit. 1.8.2011]

Sekundární literatura

BARTOŠOVÁ, D.: *Bajka v antice*. In: Svět ezopských bajek. Svoboda. Praha 1976. ISBN 25-136-76

BORECKÝ, B., Dostálová, R. a kol.: *Slovník řeckých spisovatelů*. Leda. Praha 2006. ISBN 80-7335-066-1

CANFORA, L.: *Dějiny řecké literatury*. Koniash Latin Press. Praha 2004. ISBN 80-86791-10-6

CONTE, G. B.: *Dějiny římské literatury*. Koniash Latin Press. Praha 2003. ISBN: 80-85917-87-4

FLAJŠHANS, V.: *Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy*. Grosman a Svoboda. Praha 1910

MOCNÁ, D. a kol.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Paseka. Praha 2004. ISBN 80-718-5669-X

PLATÓN: *Faidon*. svazek 11. Jan Laichter. Praha. 1935

PRAŽÁK, J., Novotný, F., Sedláček, J.: *Latinsko-český slovník*. Česká grafická unie Praha 1948.

SONDEL, J.: *Słownik Lacinsko-polski dla prawników i historyków*. UNIVERSTAS. Krakov 1997. ISBN: 83-7052-951-8

TŘÍŠKA, J.: *Předhusitské bajky*. Vyšehrad. Praha 1990. ISBN 80-7021-019-2

PH. RENAULT - FABLE ET TRADITION ÉSOPIQUE [online]. 6. verze. Folia Electronica Classica, 2003 [cit. 2011-08-05]. [Http://bcs.fltr.ucl.ac.be](http://bcs.fltr.ucl.ac.be). Dostupné z WWW: <http://bcs.fltr.ucl.ac.be/FE/06/fable.html> .

[cit. 1.8.2011]

ROMULUS (FABULIST) [online]. 22. 7. 2011 04:36. Wikimedia Foundation, Inc., 2011, 22. 7. 2011 04:36 [cit. 2011-08-05]. En.wikipedia.org. Dostupné z WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/Romulus_%28fabulist%29

[cit. 1.8.2011]